

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

Resim Anasanat Dalı

BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN RESİMLERİ

Emrah Sezer

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN RESİMLERİ

Emrah Sezer

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

Resim Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

Emrah Sezer tarafından hazırlanan "Başkalaşmış Hayvan Resimleri" başlıklı bu çalışma, 26.06.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Necia Rüzgar Kayıran (Başkan)

Prof. Hüsnü Dokak (Danışman)

Doç. Zuhra Boerescu

Yrd. Doç. Zülfikar Sayın

Yrd. Doç. Serap Emmungil Karamanoğlu

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Türev Berki

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26.06.2014

Emrah Sezer

ÖZET

SEZER, Emrah. “*Başkalaşmış Hayvan Resimleri*” , Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

“Başkalaşmış Hayvan Resimleri” isimli bu çalışma, dört bölümden oluşturulmuştur.

Birinci bölümde, insanın hayvan ile olan ilişkisi ve mitolojik hikâyeler kaynak alınarak incelenmiştir. Çevresel ve toplumsal etkilerin, insandaki hayvan algısını ne şekilde başkalaştırdığı, yarattığı görsel ifadeler ile yorumlanmıştır.

İkinci bölümde, yakın zamanda geliştirdiği bilim ve teknoloji ile Dünya’ ya hükmeden insanın hayvan algısı incelenmiş, geçmişten örnekler ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca geliştirilen yöntemler ile yaratılan fiziksel başkalaşıma uğramış hayvanlar da araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde, sanat tarihi içerisinde hayvan başkalaşımını konu edinen sanatçılar araştırılmış ve çalışmalarından örnekler sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, konu doğrultusunda ortaya konulan kişisel çalışmaların ortaya çıkışı ve uygulama aşamasında geçirilen süreç açıklanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Sanat, resim, mitoloji, hayvan, başkalaşım, başkalaştırılmış.

ABSTRACT

SEZER, Emrah. "*Metamorphosis Animal Paintings*", Master of Art Thesis, Ankara, 2014.

This report consists of four sections.

Section one emphasizes the relations between human and animals in mythology. The study in this section focuses on the environmental and cultural effects on perception of animals by humans and its visual interpretation.

Section two inspects the same topic from the point of human consciousness that has evolved as a result of recent advancements in science and technology. The differences that are evident as a result of more dominating human presence in the modern world are shown with comparative examples from the past. The study additionally captures the investigation of animals that have been biologically altered using latest scientific methodologies.

Section three consists of a research on the artists that have covered animal metamorphosis in the history of art, along with their respective samples.

The final section, four, covers the relevant personal interpretation of the subject including an explanation on the process and personal experience during the analysis of the topic.

Key Words

Art, painting, mythology, animal. metamorphosis, metamorphosed.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
RESİMLER DİZİNİ.....	vii

1.BÖLÜM

1.1. BAŞKALAŞMIŞ HAYVANIN DOĞUŞU.....	1
1.2. MİTOLOJİLERDEN BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ	5
1.2.a. Mısır Mitolojisinde Başkalaşmış Hayvan Örnekleri.....	6
1.2.b. Yunan Mitolojisinde Başkalaşmış Hayvan Örnekleri.....	9
1.2.c. Diğer Mitolojilerden Başkalaşmış Hayvan Örnekleri.....	13
1.2.d. Edebiyatta Başkalaşmış Hayvan Örnekleri.....	15

2. BÖLÜM

2.1. BAŞKALAŞMIŞ HAYVANIN YARATILIŞI.....	17
2.2. GÜNÜMÜZDEN BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ.....	19

3. BÖLÜM

3.1. SANATTA BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ.....	35
3.1.a. Rene Magritte.....	35
3.1.b. Thomas Grünfeld.....	38
3.1.c. Ali Teoman Germaner.....	40

3.1.d. Eduardo Kac.....	42
3.1.e. Kate Clark.....	43
3.1.f. Patricia Piccinini.....	44
3.1.g. Alexis Diaz.....	46
4. BÖLÜM	
4.1. KİŞİSEL ÇALIŞMALAR.....	48
5. SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	72

RESİMLER DİZİNİ

- Resim 1: “Büyücü” resminin orijinali
- Resim 2: Antropolog Henri Breuil’ in “Büyücü” çizimi
- Resim 3: Mısır mitolojisinden “Ba” görseli
- Resim 4: Büyük Gize Sfenksi
- Resim 5: Mısır mitolojisinden “Horus” görseli
- Resim 6: Mısır mitolojisinden “Thoth” görseli
- Resim 7: Yunan mitolojisinden “Pegasos” görseli
- Resim 8-9: Yunan mitolojisinden “Pan” ve “Kentauros” görselleri
- Resim 10: Yunan Mitolojisinden “Siren” görseli
- Resim 11: Ejderha görseli
- Resim 12: Bir kurban kesimi görüntüsü, 2009, Keşan
- Resim 13: Tavuk çiftliğinden bir görüntü
- Resim 14: Genetik mutasyon ile tüysüz şekilde üretilmiş horoz ve tavuk
- Resim 15: Bir büyükbaş üretim çiftliğinden görüntü
- Resim 16-17:”Bruno Juro Hound” cinsinden genetik mutasyon sonucu üretilen “Dacshhund” cinsi köpek
- Resim 18: Köpek ırkları arasındaki fiziksel farkları gösteren bir görüntü
- Resim 19-20: Romus ve Romulus’ u emziren dişi kurt heykeli ve bir sokak köpeği
- Resim 21: Yavru bir file kafasının üstünde durması için verilen eğitimden bir görüntü
- Resim 22-23: Maskeli Maymun (Fotoğraflar: Perttu Saksa)
- Resim 24-25: Demikhov ile köpeği ve Hades ile Kerberos
- Resim 26: Rene Magritte, ‘Collective Invention’, TÜYB, 1934
- Resim 27: Rene Magritte, ‘Companions of Fear’, TUYB, 1942
- Resim 28: Orijinali Albert Dürer’e ait olan resme “Wolpertinger” uyarlaması
- Resim 29: Thomas Grünfeld, Dog/Rooster, Taksidermi, 1998

Resim 30: Thomas Grünfeld, Cow, Taksidermi, 1997

Resim 31: A.T. Germaner, Zümrüt-ü Anka Serisinden, 50x32x28 cm, Bronz, 2007

Resim 32: A.T. Germaner, Zümrüt-ü Anka Serisinden, 36x31x31 cm, Bronz, 2002

Resim 33: A.T. Germaner, Aloşname, 50x70cm, Çini Mürekkebi, 1974

Resim 34-35: Edurdo Kac ve Alba ve UV ışığı altında Alba

Resim 36: Kate Clark, "İsimsiz", Deri, köpük, tahta ve kil, 60x39x68 inç, 2011

Resim 37: Kate Clark , "And She Meant It" Deri, köpük ve kil, 26x25x21 inç, 2010

Resim 38: Kate Clark, "A Small Disturbance" Deri, köpük ve kil, 54x56x38 inç, 2008

Resim 39: Patricia Piccinini, "The Young Family", Silikon, poliüretan ve deri, 80x150x110cm, 2002

Resim 40-41: Patricia Piccinini, "Surrogate(For the Northern Hairy-Nosed Wombat)", Silikon, poliüretan ve deri, 180x306x103, 2005

Resim 42: Alexis Diaz, "Octophant ", 2013

Resim 43: Alexis Diaz, Slovakya, 2013

Resim 44: Alexis Diaz, Amerika, 2013

Resim 45: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 100x130 cm, 2013

Resim 46: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 100x120 cm, 2013

Resim 47: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 120x100cm, 2013

Resim 48: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 100x80 cm, 2014

Resim 49: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 80x100 cm, 2014

Resim 50: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 100x80 cm, 2014

Resim 51: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 100x80 cm, 2014

Resim 52: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 80x100cm, 2014

Resim 53: Emrah Sezer, "İsimsiz", Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 100x70 cm, 2011

Resim 54: Emrah Sezer, “İsimsiz”, Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 140x100 cm, 2011

Resim 55: Emrah Sezer, “İsimsiz”, TÜKT, 120x100cm, 2011

Resim 56: Emrah Sezer, “İsimsiz”, Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 100x70cm, 2011

Resim 57: Emrah Sezer, “İsimsiz”, Karton Üzerine Karışık Teknik, 100x70cm, 2011

Resim 58: Emrah Sezer, “İsimsiz”, Kağıt Üzerine Rapido Kalem ve Markör, 15x20cm, 2014.

Resim 59: Emrah Sezer, “İsimsiz”, Kağıt Üzerine Rapido Kalem ve Markör, 18x20cm, 2014.

Resim 60: Emrah Sezer, “İsimsiz”, Dekota Baskı, 50x55cm, 2014

1.BÖLÜM

1.1 . BAŞKALAŞMIŞ HAYVANIN DOĞUŞU

İnsan ve hayvan tarihin ilk dönemlerinden beri ilişki halindedir. İlişkinin ilk zamanlarında hayvan modern insanın inançlarını besleyen en büyük kaynaklardan biriydi. İnsan korkularını, sevinçlerini ve dünya üzerindeki kendi yerlerini anlamlandırmak için hayvan tasvirlerini kullanmıştır.

“Günlük yaşamımızda yoldaşımız olan hayvanlar, aynı zamanda, düşüncemizin dayanakları arasındadırlar. Onlar inançlarımızı simgelediler, masal ve söylencelerimizi doldurdular, kendimizi daha iyi anlayabilmemizi sağlamak üzere, hiç aklımızdan çıkmadılar” (Cyrulnik, 2012:119).

Bu tasvirleri ilk olarak yaklaşık 30.000 yıl öncesinden resim, yontu ve oyma örneklerinde görmekteyiz. Farklı araştırmalar yapılmasına rağmen bu hayvan tasvirlerinin ne amaç ile üretildiği kesin olarak belirlenememiştir. Bir kısım araştırmalarda bu tasvirlerin hayvanı avlayabilmek için bir büyü yöntemi olduğu belirtilmiştir. Ancak bazı araştırmalarda da bunun pek de doğru olmadığını gösteren kanıtlar saptanmıştır. Üst Paleolitik insanların beslenme diyetlerinde ren geyiği ve orman tavuğu bulunurken, tasvirlerinde at ve bizon bulunmaktaydı(Leakey, 1998:119). Bu da hayvanların o dönemde şimdilerdeki gibi sadece insanların ihtiyaçlarını karşıladıkları nesneler olmadıklarını, hayvanın sembolik anlamlarının da olduğunu göstermektedir.

Bu tasvirlerin en ünlülerini yaklaşık 11.000 ile 18.000 yıl öncesinde Üst Paleolitik'in son dönemlerinde resimlenmiş olan Fransa'nın Les Eyzies kasabasındaki Lascaux ve İspanya'daki Cantabrian bölgesindeki Altamira mağaralarında görmekteyiz.

“Eskiden hayvanlar, ilahi ve kutsal varlıklar olarak kabul ediliyorlardı. İlkelerde “insan” egemenliği diye bir şey yoktur. Hayvanların düzeni uzun bir süre insanlar için bir referans düzeni olmuştur. Kurban edilmeye değer ilk varlıklar bir Tanrı olarak görülen hayvanlardı. İnsan hayvandan sonra kurban edilmeye değer ikinci varlık olabilmıştır. İnsanlar, hayvanların bir devamı olarak gösterilmektedir”(Baudrillard, 2011:183).

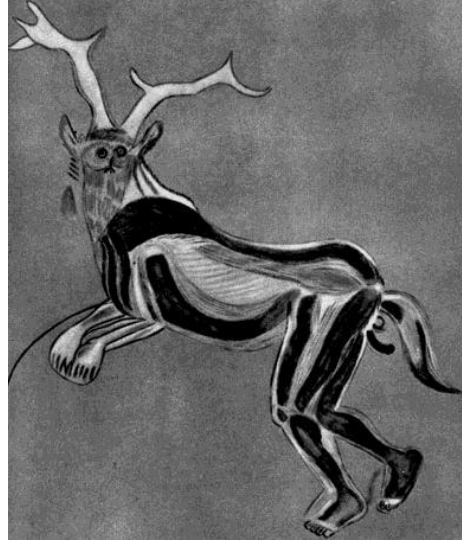
Doğa içerisinde hayvanın hayatta kalma mücadelelerini gözlemleyen ilk insan, onun yeteneklerinden ve vahşiliklerinden etkilendiği düşünülmektedir. Bu etkilenme duygusu hayatta kalma mücadelesinde kendilerinden daha üstün gördüğü hayvana karşı bir hayranlığa dönüştü ve hayvanı tanrı olarak görmeye başladı. İnsanın hayvanı tanrı olarak kabul ettikleri döneme “zoomorfik dönem” denmektedir.

“İlkel avcılar hayvanları, insanın doğaüstü güçlerle donatılmış benzerleri olarak görürler; insanın hayvana ve hayvanında insana dönüşebileceğine; ölümlerin ruhlarının hayvan bedenine girebileceğine ve belirli bir kişiyle belirli bir hayvan arasında gizemli ilişkiler bulunduğuna inanılır” (Kocabıyık, 2009: 105).

Hayvanı tanrı olarak görmeye başlayan insan, yarattığı imgelerde hayal güçlerini de kullandığını gösteren tasvirler ortaya çıkarmıştır. Hayvanın gerçek formlarından farklı şekilde, birkaç hayvanın birleşmesinden meydana gelen başkalaşmış hayali imgeler yaratmıştır. Bunun bir örneğini Fransa’nın güneyindeki Ariège şehrinde bulunan Trois Frères mağarasında görmekteyiz. Mağarada milattan 13.000 yıl önce yapıldığı tahmin edilen “Büyücü” olarak adlandırılan başkalaştırılmış bir yaratık imgesi bulunmaktadır. İki ayağı üzerinde tasvir edilen bu yaratık, insan ve hayvan karışımı gibi görünmektedir.

Resim 1: “Büyücü” resminin orijinali

Resim 2: Antropolog Henri Breuil' in "Büyücü" çizimi

Zaman ilerledikçe insanın hayatında değişiklikler meydana gelmiş, doğa ile mücadelesini kolaylaştırmaya yarayacak alet yapımını keşfetmiştir. Kullanmaya başladığı basit aletler, doğa ve diğer canlılar üzerinde bir güç elde etmesini sağlamıştır. Alet kullanma yeteneği insanı, yemek için hayvanların peşinden koşan bir avcı haline getirmiştir.

Hayvanı öldürebilme ve ondan faydalanabilme düşüncesi insanın hayvan ile alakalı olan dinsel düşüncelerini de değiştirmeye başlamıştır. Artık insan, hayvan üzerindeki üstünlüğünü fark ettiği bir döneme girmiştir. " Antropomorfik dönem" denilen bu süre içerisinde hayvan biçimli tanrıların yerini insan görünümlü tanrılar almıştır. Ancak hala hayvana duyulan hayranlık devam etmektedir. İhtiyaç duyduğunda insan görünümlü tanrılar, kendisinin sahip olmadığı hayvan özelliklerini kullanmaktadır.

İnsanın alet kullanmaya başlamasıyla elde ettiği hayvan üzerindeki üstünlük ilerleyen dönemlerde hayvanı kontrol altına alma isteği doğurmuştur. Yapılan araştırmalarda, bu isteğin ilk olarak insanın kurt ile olan ilişkisinde ortaya çıktığı görülmektedir. Aynı avın peşinde koşan ve aynı bölgelerde yaşayan kurt ve insan bazen birbirlerinin avı da olmuşlardır. (Digard, 2012: 74) Kurtların,

insanların artıklarından yararlanmak için insanın yaşadığı bölgelere yaklaştıkları da düşünülmektedir. İnsanlar öldürdükleri yetişkin kurtların yavrularını yanlarına almışlar, kurt yavrularını kendi yavruları gibi görerek aynı yöntemle, yani emzirerek büyütmüşlerdir. Günümüzde hala Amazon Ormanları'nda, Afrika'da yaşayan bazı kabilelerde kadınların hayvan yavrularını emzirdikleri görülmektedir.

Hayvanın evcilleştirilmesi günümüz bakış açısıyla, onlardan yararlanılabilir düşüncesiyle mantıklı gelebilir. Ancak hayvanlardan elde edilebilecek faydalar ancak onları evcilleştirdikten sonra anlaşılmış olmalıdır. Çünkü bir hayvandan nasıl faydalanılacağını, onu evcilleştirerek gözlemlemeden tahmin etmek oldukça güçtür.

"Evcilleştirilmiş koyunların yabanıl ataları olan Kanada koyunlarının yünü yoktur; kuşlar şimdiki tavuklar kadar çok yumurtlamazlar; inekler, buzağılarını emzirdikleri dönemin dışında, süt üretmez; ayrıca, evcilleştirmeden önce, bir öküz ya da atın işte yararlı olabilecekleri nasıl tahmin edilebilir ki?" (Digard, 2012: 78).

İnsanın hayvanı evcilleştirme isteğinin, onlardan nasıl faydalanacağını henüz bilmeden ortaya çıkması, insanın doğaya egemen olma gereksiniminden kaynaklanıyor olmalıdır. Bu gereksinim insanın içinde büyük bir güdü oluşturmuştur. Çünkü hayvana egemen olmak, onu korumak, beslemek gibi ek yüklerle neden olmaktadır. Ancak insanın üstleneceği bu sorumluluk bile arzusundan vazgeçmesine neden olamamıştır.

İnsan, hayvanı evcilleştirmesi ve ondan kısa bir süre önce tarıma başlaması ile avcı-toplayıcı göçebe hayatı bırakarak yerleşik hayata geçmiştir. Daha önce eti için avladığı atı evcilleştirerek gücünden yararlanmıştır. Atı yakalamak için boynuna taktığı ipin arkasında sürüklenmesinden esinlenerek ata yük çektirmiş, tarla sürdürmüştür. Daha sonraları atın üzerine binerek daha uzak mesafelere ulaşmayı başarmıştır.

Avlanan hayvanın toplumun düzeni için de büyük katkısı olmaktadır. Hayvanı avlayan insan toplum içerisinde saygı görmekte, av etinin paylaşımı sırasında ast üst ilişkisi oluşturmaktadır. Avın başında toplanan toplum bireyleri öldürme

duygusu içerisinde dinsel törenler yapmakta ve toplum arasında ilişkiyi sağlamlaştıracak masallar oluşturmaktadır.

Hayvanlar insana sadece maddesel olarak fayda sağlamamış, kültürel faydalar da sağlamıştır. İnsan kendi içinde yarattığı öğretisel masallarda, kutsal varlıkları kendi tabiatında bulunan hayvanlar ile simgelemiştir. Hayvan türleri arasındaki ilişkiler ile kendi toplumsal ilişkileri arasında benzerlikler arayarak hikâyelerinde kullanmıştır. Bazı kabileler de kendi soylarının kutsal saydıkları kartal, kurt gibi hayvanlardan geldiklerine inanmışlardır.

1.2 MİTOLOJİLERDEN BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ

İlkel toplumların yarattığı efsanevi masallar, kendilerinin dünya üzerindeki varoluş nedenini anlamlandırmak ve kendi konumunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde bu masallara “Mit” ve mitleri inceleyen bilim dalına da “Mitoloji” denmektedir. Mit, Yunan dilindeki “Mythos” kelimesinden gelmektedir. Mythos, söz kavramını vermek için kullanılmaktadır(Erhat, 1996).

Arkaik insan inançlarını oluşturan mitolojik efsaneleri kendisi yaratmıştır. Yaşamında anlamlandıramadığı soyut kavramları, bildiği, tanıdığı somut kavramlar ile anlamlandırmaya çalışmıştır. Aşına olduğu somut kavramları başkalaştırarak tanrısal simgeler yaratmış, simgeleri yaratmak için de sıklıkla hayvan figürünü kullanmıştır.

Bu simgesel anlatım yolunda aklının almadığı kavramları anlamlandırmak için olağanüstü hayvanlar yaratmıştır. Hayvan-hayvan, hayvan-insan ve hayvan-bitki kombinasyonları ile orijinal formu başkalaştırarak yeni formlar oluşturmuştur.

1.2.a Mısır Mitolojisinde Başkalaşmış Hayvan Örnekleri

Mitolojik efsaneler denilince akla ilk başta Yunan Mitolojisi gelse de, bu efsanelerin ilk örneklerine Mısır'da rastlamaktayız. MÖ 3000'li yıllarda Nil Deltası çevresinde oluşmaya başlamış Mısır kültüründe çok tanrılı bir inanç sistemi bulunmaktaydı. Mısır kültüründe tanrısal anlamlar ifade eden farklı canlıların birleşmesi ile başkalaştırılmış birçok totem bulunmaktaydı.

"Mısırlılar her kişinin beş ayrı parçadan oluştuğuna inanırdı: Fiziksel beden, 'ba', 'ka', isim ve gölge. Bu parçalar içerisinden 'ba' fiziksel olmayan niteliklerin tümünü içerir ve kişilik dediğimiz şeye benzer. Ba, insan başlı ve zaman zaman da insan kollu bir kuş olarak tasvir edilmiştir. Mısırlılar göçmen kuşları yeraltı âlemi ile mezar arasında özgürce uçan ba'nın tezahürleri olarak kabul ederlerdi" (Kocabıyık, 2009: 7).

Resim 3: Mısır mitolojisinden "Ba" görseli

Mısır kültüründe öne çıkan başkalaşmış hayvan simgelerinden biri "sfenks"dir. Sfenks bir aslan gövdesine insan başının eklendiği bazen de kanatlı tasvir edilen efsanevi bir yaratıktır. Genellikle aslankuyruğu şeklinde olan kuyruğuna bazen kuş veya yılan başı da eklenmektedir. Mısır kültüründe bilinen en eski sfenks Kral Kefren zamanından kalma Gize'deki Büyük Sfenks'dir. Sfenkslerin

görevi bekçiliktir. Sarayı olağan üstü güçleriyle kötülüklerden koruduğu inancıyla yapılmıştır(Zoroğlu, 2010). Bu nedenle kutsal mekânların girişlerine yerleştirilmiştir.

Resim 4: Büyük Gize Sfenksi

Şahin başlı ve insan bedenli tasvir edilmiş olan “Horus” Mısır kültüründe tarım ürünlerini koruyan bir simgedir. Ürünlerine zarar veren fare gibi canlıları yakalayan şahin kutsallaştırılarak, insan bedeniyle birleştirilmiş ve tanrısallaştırılmıştır.

Resim 5: Mısır mitolojinden "Horus" görseli

Bilgeliğin tanrısı olarak kabul edilen "Thoth" insan bedeni üzerinde ince bir gagası olan ibiş kuşu veya nadir olarak da babun kafası ile tasvir edilmiştir. Elinde dolma kalem ve her şeyi kaydettiği papirüs kâğı tutmaktadır.

Resim 6: Mısır mitolojinden "Thoth" görseli

1.2.b Yunan Mitolojisinde Başkalaşmış Hayvan Örnekleri

Yunanlılar da oldukça zengin bir mitolojik inanç sistemine sahiptir. Yunanlılar mitolojik efsanelerini yaratırken komşu oldukları Mısırlılar'ın mitolojik efsanelerinden etkilenmişlerdir. Yunan mitolojisinde Mısırlılar'dan farklı olarak tanrı figürü, insan formuna daha yakındır. İnsan biçimli tanrılar hayvanların özelliklerini almaktadır.

"Antik dönemde Yunanlı bir simyacı ayıyı "her yönden" insana benzetmişti. Ayılar; ayak parmaklarının üzerinde yürüyebilen at, köpek ve kedi gibi memelilerden farklı olarak insanlar gibi ayak tabanları üzerinde yürüyebilirler" (Kocabıyık, 2009: 57).

Yunan mitolojisinde aşk, öfke, nefret gibi duygular bile sembolize edilerek figürleştirilmişlerdir. Bu duyguları somutlaştırarak ifade etmek için birçok insan-hayvan veya hayvan-hayvan kombinasyonları oluşturulmuştur. Bu durum Yunan mitolojisini tasvir çeşitliliği bakımında çok zengin kılmıştır.

Yunan mitolojisinin en bilindik ve günümüzde de hala sembol olarak kullanılan başkalaşmış hayvanı "Pegasos"dur. Pegasos kanatlı bir at olarak tasvir edilmiştir. Atın insanlığın gelişiminde büyük katkısı olduğu için Yunan mitolojisinin sembolleri arasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Pegasos Yunan mitolojisinde "Tanrıların ve insanların babası" olarak kabul edilen "Zeus" ile ilişkilendirilmiştir. Pegasos Zeus' un yıldırımlarının taşıyıcısı görevindedir.

Resim 7: Yunan mitolojinden “Pegasos” görseli

Mitolojik hikâyelerde iyi ve koruyuculuğu simgeleyen başkalaşmış hayvanlar olduğu kadar, kötülüğü ve yıkıcılığı temsil eden figürlerde vardır. Yunan mitolojisinde “Satyr” veya “Pan” olarak adlandırılan yarı insan yarı keçi bir figür bulunmaktadır. Bir keçinin ayaklarına, boynuzlarına, kulaklarına ve kuyruğuna sahiptir. Pan, şarap içen ve hikâyelerde kadınlara sarkıntılık eden kural tanımaz bir insan-hayvan birleşimi olarak adlandırılmaktadır.

Yunan mitolojisinde bulunan bir başka başkalaşmış hayvan figürü de, üst kısmı insan, alt kısmı at olan “Kentauros”dur. İyiliği temsil eden Kentauroslar olsa da genellikle doğanın kötü güçlerini temsil ederler. Kentauros figüründe at ve binicisi birlikte tasvir edilmektedir. At kısmının yabani içgüdüleri, insan kısmının ise onu denetlemeye çalışan uygar kısmı temsil ettiği düşünülmektedir.

Resim 8-9: Yunan mitolojisinden “Pan” ve “Kentauros” görselleri

Kadın başı ve kuş bedeninin birleşiminden oluşan, felaket getirdiğine inanılan deniz perisine de “Siren” denilmektedir. Yunan mitolojisinde bu yapıda olan sirenler, zamanla uçuş özelliği olmayan balık kuyruğuna sahip deniz kızları olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. Sirenler erkekleri baştan çıkarma gücüne sahiptir. Güzel sesleri ile denizcileri etkileyip kendilerine çekerek, gemilerinin kayalara çarpıp parçalanmasına sebep olmaktadır.

Resim 10: Yunan Mitolojisiinden “Siren” görseli

Birçok toplumun mitolojik hikayelerinde konu olan bir figür de “Ejderha”dır. Ejderha, toplumların çevrelerindeki hayvanları gözlemleri ile hayal güçlerini bir arada kullanarak yarattıkları doğaüstü bir başkalaşmış hayvandır. Toplumların bulunduğu coğrafyaya göre formunda farklılıklar gösterse de, ejderhanın temel özellikleri aynıdır. Ejderha çeşitli hayvanların özelliklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. İlk bakışta bir kertenkele ya da timsaha benzemektedir. Figürün her bir parçası başka bir hayvandan alınmış gibidir. Bir devenin başına, bir aslanın pençesine, bir geyiğin boynuzlarına sahip gibi eklektik bir yapıdadır. Ejderhalar birçok hayvanın birleşiminden oluşan figürler olsalar da, kanatlı ejderha, at-ejderha, boğa-ejderha, köpek ejderha, balık ejderha gibi diğer hayvanlar ile birleşiminden oluşan türleri de vardır.

Resim 11: Ejderha görseli

Çoğunlukla Uzak Doğu mitolojisi ile özdeşleştirilmiş olan ejderha tanrı sembolü olarak yer almaktadır. Çin mitolojisinde gücün ve bilgeliğin sembolü olan ejderhanın nefesi ile hayatın başladığına inanılmaktadır. Ejderhanın bir kısmı iyiliği temsil ederken bir kısmı da kötülüğü temsil etmektedir. Bu yüzden ejderhanın iyi ve kötü arasında bir denge olduğuna inanılmaktadır.

1.2.c Diğer Mitolojilerde Başkalaşmış Hayvan Örnekleri

Dünyanın her bölgesinde hayvan ile ilişkisi olan insan topluluklarının, mitolojik hayvan hikâyeleri bulunmaktadır. Zorlu doğa şartları ile mücadelede kendilerinden yararlandıkları hayvanlara büyük saygı duymaktadırlar. Bazı noktalarda insan hayvan farkını kaldırarak eşit canlılar olduklarını düşünmektedirler.

“Kutup ayısı avlayıp yiyen İnuitler bazen ona bir avcıymış gibi davranırlar. Bir ayı öldürüldüğünde, bir insan öldüğünde ne tür kısıtlamalar uygulanıyorsa aynısı uygulanır. Kutup ayısı bir ata, bir akraba, korkulan ve saygı duyulan bir rakiptir. İnuit mitolojisinde insanlar ve kutup ayıları kolayca birbirlerine dönüşebilirler; çünkü bu avcı toplayıcı insanlar için insanlar ve hayvanlar diye bölünmüş bir dünya yoktur” (Kocabıyık, 2009: 106).

Hayvan ile beslenen bütün insan toplumlarında hayvan bir besin kaynağı olmanın yanı sıra bir ruh olarak da görülür. Hayvanı avlayan toplumlar için en büyük zorluk, hayvan öldüğünde bedeni gibi yok olmayacak ruhunu sakinleştirme düşüncesidir. Hayvanı öldüren avcı ve toplumu hayvanın ruhunun kendilerinden öç alabileceğine inanılır. Bu yüzden sebepsiz hayvan öldürmemektedirler.

"Bazı mitlerde ele alındığı gibi bütün canlılar -ki evrende her şeyin bir canı vardır- başlangıçta birbirleriyle akrabadırlar. Ayı, ilksel atalardan birisidir. Modoc Kızılderilileri ataları saydıkları boz ayıların ilk yaratıldıklarında, iki ayaklarının üstünde yürüdüklerine ve insanlar gibi konuşabildiklerine inanırlar. Soy tektir; insan ve hayvan aynı türden gelir"(Kocabıyık, 2009: 123).

Av sonrasında ölen hayvanın ruhunu sakinleştirmek için yapıldığı düşünülen, hayvanın bedeninin de kullanıldığı törenler yapılmaktadır. Törenlerde hayvan kişileştirilerek onunla konuşulmaya çalışılıp armağanlar sunulmaktadır.

Animistik inanç sistemine sahip toplumlarda doğaüstü yetenekleri olduğuna inanılan şifacılar bulunmaktadır. Bu şifacılara genellikle Tunguzca'dan gelen 'Şaman' denilmektedir. Şamanların şifa bulabilmek için ruhani dünya ile iletişime geçebildiğine inanılmaktadır. Şamanın iletişime geçmeye çalıştığı ruhlarına hayvan ruhları olduğuna inanılmaktadırlar ki, ayın öncesinde hayvan postlarından kıyafetler giyerek kendilerini hayvanlara benzetmektedirler. Sıklıkla "düşünen hayvan" tanımı kullanılan insanında fiziksel olarak hayvan özelliklerini üzerine alarak kendini başkalaştırdığı görülmektedir.

"İnsan ve hayvan kiplerinin geçişkenliğini ve akrabalığını gösteren örneklerden biri de hayvan giysileridir. Orta Asya ve Sibiry'a'da, hayvan ataları temsil eden geyik, kuş ve ayı elbiseleri bulunmuştur. Ayı-atayı temsil eden elbiselerin başlık kısımları ayının kafa derisinden yapılmaktaydı. Elbise üzerine ayı kemikleri dikiliyor, çizmeler ayı ayağına, eldivenler ise ayı pençesine benzetiliyordu. Elbiseyi giyen şamanın elindeki alet ve sopa da yine ayı kemiklerinden yapılıyordu" (Kocabıyık,2009: 133).

“Şaman içinde yaşadığı evreni kişileştirir. Taşlar, bitkiler, ağaçlar, sular, tıpkı hayvanlar gibi canlıdır; bütün varlıklar kişisel bir kimliğe sahiptir. Evren, hem bütününde hem de parçalarında bir duyguya, bilince, akla ve iradeye sahiptir. Şamanın evren tasarımında insan, doğa ve ruh esas itibarıyla birbirlerinin yansımalarıdır” (Kocabıyık,2009).

1.2.d. Edebiyatta Başkalaşmış Hayvan Örnekleri

Yüzyıllar geçtikçe ve insan ilkelikten uygarlığa doğru ilerledikçe hayvanlar ile olan ilişkisi azalmaya başlamaktadır. Bu ilişkinin azalmasına sebep olan etkenlerden biri insanın inanç sisteminin değişmesidir. Artık insan hayvanları tanrı simgesi olarak görmemektedir.

Ancak insan, edebiyatında ve sanatında hayvan figürünü önemli bir öge olarak kullanmaya devam etmektedir. Edebiyat alanında hayvan figürünün en etkili kullanıldığı tür fabllardır. Fabllarda, hayvanlar konuşturularak insanlara doğrular gösterilmektedir. Belki de fabllarda hayvanlar kullanılarak uygar insanlara, ilkel atalarının kendi elleri ile yarattıkları tanrı sembolleri gibi yol göstericiler, örnek olunabilecek figürler yaratılmaktadır.

Fabllardaki başkalaştırma genellikle biçimsel değil anlamsal yapıdadır. Fabllarda hayvanlar insani davranışlar sergilemektedir ve öğüt vermek amacı ile hikâyelerde mecaz olarak kullanılmaktadır. Bu insanlaştırma davranışı bazı animistik inanca sahip toplumlardaki hayvana bakış açısına benzemektedir.

Fabl yazarlarının en bilineni geniş bir mitolojik hikaye kültürüne sahip bir millettten olan Yunanlı Ezop’dur. Ezop’un gerçek biri kişi olup olmadığı ya da hayat hikayesi hakkında kesin bir bilgi olmasa da M.S. 6. Yy. ‘ da yaşadığı tahmin edilmektedir. Hikâyelerinde Ezop’dan esinlendiği söylenen 1621-1695 yılları arasında yaşamış olan La Fontaine’de birçok fabl yazmıştır.

Hayvan figürünü kullanan yazarlardan biri de Franz Kafka’dır. Birçok hikâyesinde hayvanları başkalaştırarak tasvirler yaratmıştır. Tezimin başlığına ve içeriğinin geliştirilmesine kaynak olan “Dönüşüm” kitabında başkarakter Gregor Samsa’yı biyolojik olarak var olmayan hayali bir böceğe dönüştürmektedir. Kafka’nın Gregor Samsa karakteri ile kendini anlattığı

modernleşen dünya içerisinde yalnızlaşmasını, Samsa'nın böceğe dönüşmesi şeklinde tasvir ettiği algılanabilmektedir. Bu şekilde düşünüldüğünde kitaptaki başkalaşma hikâyesi modernleşen dünya içerisinde insanın hayvana olan bakış açısı ile de benzerlik gösterebilmektedir. Modernleşen dünyada hayvanlara bakıldığında Samsa'nın böceğe dönüşerek yalnızlaşması gibi hayvanların da, tel örgüler ve beton duvarlar arasında, sadece insana fayda sağlamak için somut ve soyut olarak başkalaşmış varlıklar oldukları görülmektedir.

2. BÖLÜM

2.1. BAŞKALAŞMIŞ HAYVANIN YARATILIŞI

Geçmişten günümüze gelen kanıtlar sayesinde gördüğümüz yaklaşık 40.000 yıl öncesinden başlayan insan hayvan ilişkisi, başlarda hayvanın lehine iken zamanla aleyhine dönmüştür. Bu dönüşüm süreci bir anda olmamış, insanın doğada var olma mücadelesiyle eş zamanlı ilerlemiştir. İnsan kendi yaşamını devam ettirebilmek için hayvanı beslenme, giyinme, korunma gibi ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir kaynak olarak görmüştür. İnsanın hayvandan faydalanma süreci göçebe toplumdan yerleşik topluma, yerleşik toplumdan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan teknoloji toplumuna geçişi sürecinde artarak devam etmiştir. İnsan toplumunun değişim sürecinin başlarında hayvan ihtiyaçlarını karşılayabildiği bir kaynak iken zamanla insanın ihtiyaçlarına göre şekillendirebileceği bir ürün olmuştur.

Evcilleştirilebilir ideal hayvan çitleri aşacak kadar çevik ve çitle çevrildiği zaman ölebilecek kadar gergin olmamalıdır. Evcilleştirilebilir ideal hayvan, gereğinde yerini insanın tutabileceği bir önderin buyruğunda yaşayan, yumuşak başlı, uslu, sürücül bir hayvandır.(Digard, 2012) Bu hayvanı yaratabilmek için insan elde ettiği deneyimler ile geliştirdiği bilim ve tekniği daima hayvanlar üzerinde uygulamıştır.

İnsanın yerleşik hayat geçmesi ile daha önceleri hayvanları kontrol altına alma isteği daha çok toprak sahibi olma arzusuna dönüşmüştür. Bu arzusunu gerçekleştirirken de en büyük yardımcısı yine hayvanlar olmuştur. Hem daha uzak bölgelere ulaşmak hem de ele geçirdiği bölgeleri işlemek için hayvanların gücünü kullanmıştır. Süreç içerisinde hayvan algısı değişmeye başlayan insan, besin hayvanı, güç hayvanı veya evcil hayvan olarak sınıflandırmıştır

Doğanın her canlının eşitliği üzerine kurulmuş olan dengesi, insanın hayvan üzerindeki etkisi ile bozulmuştur. İnsanın gelişim sürecindeki teknolojik gelişmeler ve sanayi, ticaret gibi yeni alışkanlıkları nedeni ile insanlar arasında da sınıf farklılıkları oluşturmuş. Buna bağlı olarak insan eşitliği de ortadan kalkmıştır. İnsanın kendi arasındaki çıkar savaşı ve daha üst noktada yer edinme arzusu hayvan için yaşaması daha zor bir ortam oluşturmuştur.

İnsanın hayvan ile olan binlerce yıllık ilişkisi insanın hayvan hakkında birçok deneyime sahip olmasını sağlamıştır. Özellikle yerleşik hayata geçiş ile başlayan süreçte teknolojinin hızla ilerlemesi insanın hayvanı daha iyi tanımasını sağlamış ve hayvanı daha verimli kullanabilme düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Hayvanların özelliklerini incelemiş, onları faydalanma şekillerine göre sınıflandırmıştır. Hayvandan faydalanma düzeyini en verimli seviyede tutabilmek için teknolojiden yararlanmış, gerektiğinde fiziksel müdahalelerde bulunmuştur.

2.2. GÜNÜMÜZDEN BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ

İnsanın hayvana bakış açısı, toplumsal ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra inanç sisteminin de farklılaşmasıyla değişmiştir. Hayvanların tanrılaştırıldığı veya tanrıyı sembolize ettiği çok tanrılı dinler yerine, insan merkezci tek tanrılı dinler benimsenmeye başlanmıştır.

Yahudi inancının kutsal kitabındaki yaratılış hikâyesi tek tanrılı dinlerin hayvanlara bakışını açıkça ortaya koymaktadır. Yaratılış hikâyesinde Tanrı'nın insanı kendi suretinden yarattığı ve denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere ve yeryüzünün bütününe egemen olduğu anlatılmaktadır. Bu noktadan sonra insanın, hayvanın kendinden üstün veya eşit olduğu inancı büyük oranda değişmektedir. Yahudi kutsal kitabında cennetten kovulmadan önce insanın otlar ve ağaçtan topladıkları meyveler ile beslenirken, cennetten kovulduktan sonraki dönemde bütün canlıların, yeşil bitkiler gibi insana yiyecek olacağı anlatılmaktadır. Bu anlatılar doğrultusunda insanın Tanrı'nın izniyle hayvanları öldürebileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Batı inanç sisteminin oluşumunda Antik Yunan Düşünce sisteminin de etkileri görülmektedir. Antik Yunan'ın en önemli düşünürlerinden Aristoteles hayvanların insanlara hizmet etmek için var olduklarına inanmaktaydı. Doğanın hiçbir şeyi amaçsız yapmayacağını, bütün hayvanların insanlar için yaratılmış olduğunun inkâr edilemez bir geçek olduğunu söylemekteydi. Bu düşünce daha önceki dönemlerde birçok hayvan formunda tanrı figürüne sahip olan inanç sistemiyle zıtlık göstermektedir.

Hristiyanlık inancı da Yahudi ve Yunan inanç sistemleri ile benzerlikler göstermekteydi. Bu yüzden Hristiyanlık inancında da hayvanın yeri farklı değildi. Hristiyanlığın ortaya çıktığı Roma İmparatorluğu büyük savaşlar ve fetihler sonucunda geniş topraklarda kurulmuştu. Bu geniş topraklarda halkın savaşıma heyecanını kaybetmemek için "Coliseum" denilen arenalarda savaş benzeri gösteriler yapılmaktaydı. Bu gösterilerde insan-insan, insan-hayvan ve hayvan-hayvan dövüşleri yapılmıştı. Ancak Hristiyan inancı insan dövüşlerine izin vermemekteydi. Çünkü arenada olsa bile insan öldüren bir kişi katil

sayılmaktaydı. Bu dövüşlerin izlenmesi inanç kuralları ile yasaklanmasıyla zamanla ortadan kalktı. Ancak ayı, aslan, kaplan, fil gibi binlerce hayvan dövüşlerde öldürülmeye devam etmişti.

İslam inancı da diğer iki inanç sistemi gibi insan merkezci bir yapıdadır ancak içerisinde hayvanlara merhamet edilmesi gerektiğini söyleyen ifadeler bulunmaktadır. Kur'an'da Allah'ın hayvanlarında tanrısı olduğu açıkça belirtilmiş, bu ifadeyle insan ve hayvan arasında eşitlik sağlamaya çalışılmıştır. İslam inancında Allah için sığır, koyun ve deve gibi hayvanlar kurban edilmektedir. Kurban edilme işlemi sırasında ayakları bağlanan hayvanın daha rahat can verebilmesi için bir bacağını serbest bırakmak gibi bir kural vardır.

Tek tanrılı inanç sistemlerinde hayvanlara karşı olumlu yaklaşımlar da bulunmaktadır. Hayvanlara merhamet edilmesi veya onların da eşit yaşam haklarının bulunduğunu ifade eden bazı yazılı veya inanalar tarafından alışkanlık edilmiş kurallar olsa da kendinden güçsüz bir canlı karşısında üstün gelme çabası sırasında insan bu kuralları çoğu zaman göz ardı etmektedir. Özellikle ülkemizde Kurban Bayramı döneminde bunun birçok örneğini görmekteyiz. İslam kurallarında, doğanın ve içindeki canlıların tanrılaştırıldığı inanç sistemlerindeki benzer bir nezaketle hayvana yaklaşılması gerektiği söylenmektedir. Ancak insanın bir canlıyı öldürdüğünü düşünmeden bir an önce et yeme arzusu ile saldırması, bağlı olduğu inanç ile ters düşmektedir. Bu tip davranışlar gösteren insanın gözünde hayvanın bir canlı değil sadece et olduğunu düşündürmektedir.

Resim 12: Bir kurban kesimi görüntüsü, 2009, Keşan

Şehir hayatında yaşamaya başlayan insan yine de hayvandan kopamamıştır. Başta beslenme olmak üzere sevgi, eğlence gibi ihtiyaçlarını da hayvandan karşılamaya devam etmiştir. Ancak teknolojinin gelişmesiyle neredeyse yaratma gücüne sahip olan insan, hayvanları ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirmiştir.

Artan nüfusuna besin sağlamak zorunda olan insan başlıca kaynak olarak hayvanı görmüştür. Öncelikle tavuk gibi kümes hayvanları ve sığır, koyun gibi büyük ve küçükbaş hayvanları kullanmıştır. Nüfusunun çoğalmasıyla doğru orantılı olarak artan ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için hayvan nüfusuna da müdahalelerde bulunmuştur. Doğal seviyelerde çoğalan hayvan sayısı artan insan nüfusuna yeterli gelmemiş, Bu nedenle insan, geliştirdiği bilim ve teknikleri hayvan üretimi üzerine de yönlendirmiştir.

“Çoğu insan, özellikle de modern şehirlerde ve banliyölerde yaşayan insanlar, insan dışı hayvanlarla en dolaysız teması sofrada kurar: Onları yiyerek!” (Singer, 2005: 147)

Yaklaşık dört asır önce hayvanları besleyebilmek için yem bitkileri üretilmeye başlanmıştır. Hayvanları daha az besin ile daha verimli besleyebilmek için yemlere katkıları yapılmıştır. Hayvanların da daha az besinle insanın ihtiyacı olan eti sağlayabilmesi için sınaî çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar insanın zamanla hayvanı yem verip et aldığı bir makine olarak görmesine neden olmuştur. İnsanın gözünde birer makineye dönüşen hayvan hem fiziksel hem de anlamsal olarak başkalaşıma uğramıştır.

Hayvan çiftliği dediğimizde ilk başta aklımıza hayvanların toprak üzerinde serbestçe dolaştığı, birbirleri ile temas halinde oldukları yerler gelir. Ancak günümüzde durum hiç böyle değildir. Hayvan çiftlikleri artık bir çiftçilerin değil büyük şirketlerin elindedir. Et üretim fabrikası şeklinde çalışan bu çiftliklerde en üst seviyede verim alabilmek için teknolojinin bütün imkânları kullanılmaktadır.

“Dev şirketler ve montaj hattı tarzı üretim, son elli yılda, tarımı tarım sanayine çevirdi. Bu süreç büyük şirketlerin, eskiden çiftçinin karısının sorumluluğundaki bir iş olan kümes hayvanı üretiminin kontrolünü ele geçirmesiyle başladı.” (Singer, 2005: 149)

Resim 13: Tavuk çiftliğinden bir görüntü

Doğal yaşamından uzaklaştırılarak üretilen ilk hayvan tavuk olmuştur. Kapalı alanlarda çoğaltılan tavuğun nüfusu önce binlere, hızla da milyarlarca ulaşmıştır. Üretilen tavuk nüfusunun hızla artmasına rağmen yaşaması için sağlanan alan da o derecede küçülmüştür. Sınaî üretim çiftliklerinde kalabalık topluluklar halinde yaşayan tavuklara yaklaşık bir A4 kâğıdı boyutunda alan düşmektedir. Bu sıkışıklık içersinde sinirlenen ve strese giren hayvanlar yamyamlaşmaktadırlar. Bu nedenle tavukların kendilerine ve birbirlerine zarar vermemesi için temel keşfetme aracı olan gagaları kesilmektedir. Bu şekilde hayvanlar insanın ihtiyacı olan verimli üretime göre şekillendirilmeye başlanmaktadır.

Hayvanlar üzerine yapılan müdahaleler zaman içerisinde gelişen bilim sayesinde sadece fiziksel olmakla kalmamış, genetik denemeler de yapılmaya başlanmıştır. Dünya’ da birçok şubesi bulunan Amerikalı “Kentucky Fried Chicken” fast food zincirini servis etmek için ürettiği tavuklara genetik müdahalelerde bulunduğu iddia edilmektedir. Şirketin “Kentucky Fried Chicken” olan ismini birkaç sene önce “KFC” olarak değiştirmesinin nedeninin, servis ettiği tavukların Amerikan hükümeti tarafından gerçek anlamda tavuk olmadığı için uyarılması olduğu iddia edilmektedir. Bazı bilimsel çalışmalarda canlı tavuğun yiyeceğe dönüşüm zinciri sırasında bazı aşamalar elenerek tasarruf yapılabilmesi için doğuştan tüysüz, gagasız hayvanlar üretildiği görülmektedir.

Resim 14: Genetik mutasyon ile tüysüz şekilde üretilmiş horoz ve tavuk

Değinilen tüysüz tavuk üretimi, tez ve resim çalışmalarımın konusu olan hayvan başkalaşımını açık bir şekilde ifade edebileceğim bir örnektir. Eski Türk toplumlarında tavuk ve horoz, egemenliği simgeleyen hayvanlardan olmuştur. Ayrıca bir ev yapıldığında evin bir köşesine ailenin mutluluğunun bağlı olduğuna inandıkları bir tanrının yerleştiğine inanılmaktaydı. Tanrıyı memnun etmek için de beyaz bir horozun kurban edilmesi uygun görülmekteydi. Avrupa toplumlarının inançlarında da horoz ve tavuğun yeri bulunmaktaydı. Savaşlarda horoz ve tavuğun hareketleri incelenerek, işaretler aranmaktaydı. Hayvanların şimdilerde yok etmeye çalıştığımız tüylerini de büyü ve ilaç yapımında kullanmaktaydılar. Eskiden her bir parçası kutsal sayılarak değerlendirilen horoz ve tavuk, günümüzde sadece et şekline başkalaşmaktadır

Et ve sütü için yetiştirilen sığır, inek gibi büyükbaş hayvanlar için de sınaî üretim çiftliklerindeki durum çok farklı değildir. Eti için yetiştirilen hayvanlar doğumundan itibaren insanın ağız tadına ve göz zevkine göre şekillendirilmektedir.

Resim 15: Bir büyükbaş üretim çiftliğinden görüntü

“Bir ineğin üretim döngüsü, ilk buzağısının kendisinden alındığında başlar. On ay boyunca günde iki, bazen üç kez sağılır. Üçüncü aydan sonra yeniden gebe bırakılır. Bir sonraki buzağısını doğurmasına altı ila sekiz hafta kalıncaya kadar sağılmaya devam edilir ve doğumdan sonra buzağısı alınır alınmaz yeniden sağılmaya başlar. Bu yoğunlaştırılmış gebelik ve aşırı süt salgılama döngüsü ancak beş yıl kadar sürebilir. Bu yıla ulaşan “tüketilmiş” inekler hamburger ya da köpek mamasına dönüşmek üzere mezbahalara gönderilir” (Singer, 2005: 200).

Birkaç bin yıl önce kutsal olarak görülebilen hayvanın günümüzdeki insan için nasıl bir anlam ifade ettiğini bahsettiğim örnekler göstermektedir. Geçen süre içerisinde fiziksel olarak doğal görünümünden başkalaştırılan hayvan anlam olarak da eski konumunda bulunmamaktadır. İnsanın doğada yaşayan hayvanın nüfusunu neredeyse yok edip, ihtiyaçlarını karşıladıklarını simetrik bir düzen içinde yığınlar halinde milyarlara ulaştırması benim düşüncelerimi besleyen bir kaynaktır.

“Hayvanlara çok uzun süredir keyfimize göre kullanabileceğimiz eşya muamelesi yapıyoruz, son otuz yıldır da amaçlarımıza daha iyi hizmet etmeleri için en gelişmiş bilimsel teknikleri kullanıyoruz. Bir bakımdan devrimci bir girişim olan genetik mühendisliği, bir başka bakımdan da hayvanları amaçlarımıza uygun hale getirmenin yeni bir yolundan ibaret” (Singer, 2005: 223).

İnsan, hayvanı beslenme ihtiyacından kaynaklanan açlığını gidermenin yanı sıra duygusal açlığını bastırmak için de kullanmıştır. Hayvanı arkadaşlık seviyesine çıkartarak insanlaştırmış, bunun sonucunda hayvan gerçek dünyasından ve davranışlarından uzaklaşmıştır. İnsanın sınaî üretimin dışında ilişki kurduğu tek hayvan evde bakılan hayvanlardır. İnsan ile ilişkisinde doğal davranışlarını gösteren hayvan ise insanı hayal kırıklığına uğratmış ve “yabani” sıfatıyla terk edilmiştir.

Hayvanın arkadaş olarak görülmesi maymun, papağan gibi küçük hayvanları çok seven Antik Roma insanlarında karşımıza çıkmaktadır. Rönesans döneminde de soylu kadınların sevgi hayvanı olarak “süs köpekleri” besledikleri görülmektedir (Digard, 2012: 99).

Resim 16: Köpek ırkları arasındaki fiziksel farkları gösteren bir görüntü

İnsanın hayvan üzerinde değişiklik yapma çalışmaları binlerce yıllık birlikteliği bulunan köpek ile başlamıştır. Köpeklerin de zengin bir genetik çeşitlilik sağlamasıyla bugün dört yüze yakın köpek cinsi ortaya çıkmıştır. Kuşaklar boyunca süren eşleştirmeler sonucunda ss köpeği, av köpeği, koruma köpeği gibi insanın ihtiyaını karşılayacak şekilde farklı fiziksel özelliklere sahip köpekler üretildi. Roma döneminde gördüğümüz hayvan dvştrme eğilimi, bunun için de köpek üretilmesine sebep olmuştur. Yıllar boyunca bir dövüş köpeğinin gerekli özelliklerini bir araya getirebilmek için çoğu kez yasal olmayan denemeler yapılmıştır. İnsan hayatı içersinde karşılaştığı başarısızlıkları sonucunda ortaya çıkan şiddetini köpeğe aktarmaya uğraşıp, yarattığı canavarı başkalarıyla dvştrerek, kazandığı alt etme duygusuyla kendini tatmin etmeye çalışmaktadır.

İnsan biyolojik nedenlerden veya cesaret edemediğinden dolayı yaşayamadığı annelik ve babalık duygusunu da köpekte aramıştır. Bebeklerdeki gövdeye ve kısa bacaklara oranla büyük olan kafa, iri gözler ve bu orantıdan oluşan sakar hareketler insana sevimli gelmektedir. Hayvanlarda da hemen hemen aynı olan fiziksel görüntü insanı duygulandırmaktadır. Bu görüntüyü elde edebilmek için hayvanın yaşayacağı fiziksel sorunlar göz ardı edilerek genetik mutasyonlar yapılmaktadır.

Resim 17-18: "Bruno Juro Hound" cinsinden genetik mutasyon sonucu üretilen "Dacshhund" cinsi köpek

Evcil köpeğin atası olan kurt, birçok milletin mitolojilerinde önemli bir figürdür. Özellikle Türk toplumlarında insanın yaratılışı ile ilişkisi bulunduğu inanışı vardır. Kurt uğurlu ve şifa verici olarak görülmektedir. Kurdun doğadaki becerileri ve gücüne hayranlık duyulmuş, taklit edilmeye çalışılmıştır. Roma İmparatorluğunun kuruluş öykülerinde imparatorluğun kurucuları kabul edilen Romus ve Romulus' un bir dişi kurt tarafından emzirildiğinden bahsetmektedir.

Binlerce yıl insan tarafından imrenilerek bakılan ve milletlerce sembol kabul edilen kurt, evcilleşmesi ile köpeğe dönüşmüştür. Elde edilen deneyimler sayesinde adeta insan için kobay haline gelmiştir. İnsan eğlence ihtiyacını, korunma ihtiyacını ya da arkadaş ihtiyacını karşılamak için farklı türlerde köpekler yaratmıştır. Fiziksel ve ruhsal çeşitlilik elde edebilmek için adeta yapboz parçaları gibi eşleştirmeler yapmıştır. Büyük, küçük, sevimli, çirkin gibi sıfatlar ile sınıflandırmış ancak bu görüntülerin altında yatan genetik zorlamalar sonucunda ortaya çıkmış rahatsızlıklar göz ardı edilmiştir. Şamanların sırtına binerek göklere yükseldiği köpeğin günümüzde bir canlı olduğu unutulurak insanı tatmin etmek için yaratılan ve sıkılınca terk edilen yaratıklara başkalaşmıştır.

Resim 19-20: Romus ve Romulus' u emziren dişi kurt heykeli ve bir sokak köpeği

İnsanın gelişme evrelerinde hayvanı fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan bir kaynak olarak gördüğü açıkça ortadadır. Bu temel ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra birçok kendine fayda sağlayacağı durumda da hayvanı kullanmıştır. Hayvana olan hayranlık, ona hükmetme becerisinin giderek geliştirmesiyle azalmıştır. Özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda insan ve hayvan arasındaki statü farkı iyice açılmıştır. Rönesans döneminde ortaya çıkan hümanizm insanın en değerli varlık ve evrenin merkezi olduğu inancını temel almıştır.

Rönesans döneminde Antik Yunan'dan gelen "İnsan her şeyin ölçüsüdür" sözü ile benzersizliğini yüceltmış türcülüğünü savunmuştur. İnsanın evrenin merkezi ve yüksek bir potansiyele sahip olduğu düşüncesi sınırlı yetenekleri olduğunu düşündüğü hayvanlar ile arasını açmıştır.

Rönesans insanlık için Aydınlanma Çağı olarak adlandırılmıştır ve modern düşüncenin başlangıcı olarak görülebilir. Dönemde modern bilim çalışmaları başlamış, insanlık için faydalı olacağı düşünülen denemeler yapılmıştır. Ancak bu noktada da insan gözünü yine hayvana çevirmiş ve onu deneylerinde kullanabileceği bir nesne olarak görmüştür.

Dönemde hayvanın insanın gözünde bir canlıdan nesneye dönüşmesi René Descartes'in felsefesi ile ilişkilendirilebilir. Descartes 17. yüzyılda yaşamış modern matematik ve felsefeye ışık tutan bir filozoftur. Descartes, dönemde yeni yeni ortaya çıkan mekanikten etkilenmiş ve düşüncelerini de bu açıdan şekillendirmiştir. Dünya üzerindeki varlıkların mekanik bir düzenin içinde var olduğunu düşünmüştür. Ancak sadece insanı bir bilince sahip olduğunu söyleyerek bu mekanik düzenin dışında tutmuştur. Hayvanı bilince sahip olmadığı ve insan gibi iletişim kurmadığı düşüncesiyle bir makine olarak görmüştür. Descartes'in düşüncesinde hayvan acı hissetmemektedir. Bir hayvanı yaraladığınızda çıkardığı seslerin hayvanın içindeki makine parçalarının birbirine çarpması sonucunda oluşan sesler olduğunu söylemiştir.

"Sessizlikleri nedeniyle bizim için çözülmesi olanaksız vahşi bir düzeni temsil eden hayvanların dünyasının bilinmezliğine son verilerek, reflekse dayalı bir hayvanlık anlayışı geliştirilmeye çalışılmaktadır" (Baudrillard, 2011: 178).

İnsan hayat içindeki günlük sıkıntılarından anlık olarak kurtulmak için de hayvanı kullanmıştır. İnsanın belki de bir daha hatırlamayacağı birkaç saatlik eğlencesi için hayvanlar uzun süreler tutsak tutulmaktadırlar. Hayvanat bahçesi, sirk gibi mekânlarda hayvanlar olumsuz şartlarda bakılmaktadırlar. Sirklerde insanı eğlendirmek için hayvan doğasında olmayan hallere sokulmaktadır. Hareket kabiliyetleri zorlanarak ilginç görüntüler yakalanmak istenmektedir. Bu çaba, hayvanı doğal görüntüsünden kopararak başkalaşmış bir yaratık meydana getirme isteği gibi gelmektedir.

Resim 21: Yavru bir file kafasının üstünde durması için verilen eğitimden bir görüntü

İnsan ile yaklaşık olarak %98 aynı genetik yapıya sahip olan maymun, insana göre uygun şartları içinde olamadığı için evrim basamaklarında geride kalmıştır. Ancak diğer hayvanlara göre fiziksel olarak insana benzerliği nedeniyle insanın eğlence dünyasında her zaman yer almıştır. Hayvanat bahçelerinin, sirklerin her zaman bir numaralı eğlence kaynağı olmuştur. Hatta film, dizi ve reklamlarda oynatılmıştır. Uzun yıllar insan ile iç içe olan hayvanlar zamanla insanlaşmaya başlayarak, kendi doğal davranışlarını unutarak insani mimikler ve hareketler göstermeye başlamaktadır.

Hayvanlara sokaklarda gösteriler yaptırılarak para toplanması birçok kültürde rastlanan bir durumdur. Türk kültüründe ayı, Hint kültüründe yılan gibi yabani hayvanlar olduğu gibi diğer evcil hayvanlar da kullanılmaktadır. Yapılan gösterilerin çoğunda eğlenceli bir görüntü oluşturmak için hayvana insana ait davranışlar sergiletilmektedir. Endonezya'nın başkenti Cakarta sokaklarında da makak maymunu gösterilerine sıkça rastlanmaktadır. İnsan kıyafetleri giydirilen maymunlar sahiplerinin tuttuğu zincirin ucunda öğretilmiş numaraları sergileyerek para dilenmektedirler. Ancak burada maymunların yüzleri oyuncak bebeklerden kesilmiş yüzler ile kapatılmaktadır. Bu müdahale hayvanı insanlaştırmamanın ötesinde, hayvanlığı gizleme isteği olduğunu düşündürmektedir.

Resim 22-23: Maskeli Maymun (Fotoğraflar: Perttu Saksa)

Günümüzde özellikle Asya toplumlarında önemli tanrı figürleri olan maymun bir taraftan da insanın eğlencesi olmaktadır. İnsan kıyafetleri giydirilen ve insani hareketler öğretilen maymun, kendi doğasını unutmuş halen yabanda yaşayan

türdeşleriyle iletişim kuramaz hale gelmiştir. Bazı insanlar bu durumdan rahatsız olmuşlar ve önce hayvanlıklarını unutturdukları maymuna şimdide de insanlığı unutturmak için rehabilitasyon uygulamışlardır. Hayvanı rehabilite etmek isteyen insanın bunu hayvan hakları için mi yoksa hayvan ile arasındaki farkların yok olmasından dolayı rahatsız olduğu için mi yaptığı şüphelidir.

Descartes'ın felsefesi bilimin ilerlemesi ile artan insan merakını gidermesine de kolaylık sağlamıştır. İnsan merak ettiği durumları ve geliştirdiği teknikleri hayvan üzerinde deneyimlemiştir. 17. yüzyılın sonlarında çalışan deneyciler hakkında yapılan bir tanıklık Descartes'ın kuramının ne kadar büyük bir rahatlık getirdiğini göstermektedir:

“Büyük bir kayıtsızlıkla köpekleri dövüyorlardı ve acı çektiklerini düşünerek bu hayvanlara acıyanlarla alay ediyorlardı. Hayvanların birer saat olduğunu, vurulunca çıkardıkları sesin temas edilen küçük bir zembereğin sesi olduğunu, ama vücudun genelinde hiçbir hissin olmadığını söylüyorlardı. Zavallı hayvanları her bir ayaklarından tahta panolara çiviliyorlar, sonra bıçakla içlerini açarak önemli bir araştırma konusu olan kan dolaşımını inceliyorlardı” (Singer, 2005: 275).

Geçmişten günümüze yürütülen bilimsel çalışmalarda hayvan insan için bir canlı olmaktan çıkıp bir laboratuvar malzemesi haline gelmiştir. Birçok deney için milyonlarca hayvana ihtiyaç duyulmuş, bu da bir endüstri yaratmıştır. Hatta hayvanların satışı için reklamlar yapılmış, dermatolojik testlerde kullanmak için tüylü ve tüysüz fareler gibi alıcıya seçenekler sunulmuştur.

İnsanın faydasına olduğu düşünülen çalışmaların ötesinde insan aklına gelen her şeyi hayvan üzerinde denemiştir. Birçok askeri araştırmada gerçekleştirme ihtimali çok durumları deneyimlemek için binlerce hayvanı öldürmüştür. Sonucunda kesin bir bilgi elde edilemeyen bu deneylerden biri “Hayvan Özgürleşmesi” kitabında anlatılmaktadır. Deney ABD Ordusu Tıbbi Biyomühendislik Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı'nda yapılmıştır. Araştırmada 60 beagle cinsi köpeğe altı ay boyunca farklı dozlarda TNT patlayıcısı yedirilmiştir. Köpeklerde zayıflama, kansızlık, sarılık, organ yetmezlikleri ve koordinasyon bozukluğu gibi birçok semptom saptanmıştır. Deneyde en düşük dozu alan köpekler bile hastalandığı için TNT'nin hiçbir etki

yapmadığı doz saptanamamış ve raporun sonunda “Beagle köpekler üzerinde daha fazla TNT deneyi yapmak gerekiyor olabilir.” sonucuna ulaşılmıştır.

Askeri deneylerin yanı sıra ilaç, kozmetik gibi endüstrilerde ürünlerini test etmek için köpekleri, kemirgenleri, primatları kimyasalların, elektriğin ve radyasyonun etkileri altında fiziksel ve ruhsal sınırlarını zorlayarak kullanmışlardır.

Hayvanların kullanıldığı tıbbi, biyolojik ve psikolojik deneylerde insanın hayat yaşam kalitesini arttıran ve süresini uzatan çalışmalara öncü olan deneyler de yapılmıştır. Bu deneylerin en önemlileri organ nakli alanında çalışmalar yapan Sovyet bilim adamı Vladimir Demikhov ve Amerikalı cerrah Robert J. White'dır.

Vladimir Demikhov 1916-1998 yılları arasında yaşamış bir bilim insanıdır. 1930'lu ve 1950'li yıllar arasında organ nakli ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Demikhov'un bilinen 24'ün üzerindeki çalışmasında köpekler kullanılmıştır. 1959 yılında yayımlanan LIFE dergisinde Demikhov'un çalışmaları ile ilgili ayrıntılı açıklamalara ve fotoğraflara yer verilmiştir. Yayımlanan deneyde Demikhov “Shavka” isimli küçük bir köpeğin başı, iki ön ayağı ve gövdesinin bir kısmını “Brodyaga” isimli taşıyıcı büyük bir köpeğe nakletmiştir. Büyük köpeğin kalbi küçük köpeğe de kan pompalamakta, bu sayede küçük köpek de bağımsız hareket edebilmektedir. Bu çalışmalar yapıldığında bağışıklık sisteminin yeni dokuyu kabul edip etmeyeceği hakkında yeterli bilgi olmadığından deney hayvanları en fazla bir ay yaşamıştır.

Demikhov'un köpekleri bana Yunan mitolojisindeki “Kerberos”u hatırlatmaktadır. Kerberos üç başlı bir köpek olarak tasvir edilmektedir ve görevi ölümler ülkesindeki ruhların oradan kaçmaması için bekçilik yapmaktır. Sanki Demikhov'un köpekleri de hayvanın insana hizmet için var olduğu dünyadan kaçmamaları için kapıda bekçilik yapmaktadır.

Resim 24-25: Demikhov ile köpeği ve Hades ile Kerberos

3. BÖLÜM

3.1. SANATTA BAŞKALAŞMIŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ

3.1.a Rene Magritte

Başkalaşım kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde: "Bir kütlenin fiziki ve kimyasal özelliklerinin değişmesi, istihale, metamorfizm" şeklinde açıklanmıştır. Tanım içinde geçen "metamorfizm" kelimesi Yunanca "biçim değiştirme" demektir. Başkalaşım kelimesi biyolojik anlamına benzer şekilde felsefede de bir biçimden başka bir biçime girme anlamı taşımaktadır.

Başkalaşım düşüncesi sanat alanında özellikle 20. yüzyılda ortaya çıkan Sürrealizm (Gerçeküstücülük) akımının konusu olmuştur. Gerçeküstü sanatçılar alışık olunan gerçekliğin dışında bir gerçeklik aramışlardır. Gerçeği, Sigmund Freud'un psikanalitik çalışmaları ile destekledikleri ve aklın denetimi dışında oluşan imgeler ile oluşturmaya çalışmışlardır.

Gerçeküstücü sanatçılar yapıtlarını, mantık, ahlak ve estetik değerleri dışarıda bırakarak doğrudan bilinçaltından gelen ile yaratmaya çalışmaktaydı. Duyu organlarının uyarımı ile oluşmuş ancak bilince ulaşmadan bastırılmış düşüncelerin asıl gerçekliği oluşturduğu düşünülmekteydi. Bu bilinçaltı düşüncelerini ortaya çıkarmanın yolu rüya ve hipnoz halleriydi. Bu yüzden gerçeküstücüler rüya ve hipnoz durumlarında oluşan simgelere önem vermekteydi.

Dönemin önemli sanatçılarından Salvador Dali rüyalarının başlangıç ve bitiş anlarında oluşan imgeleri bilinç düzeyine taşıyarak, yeniden anlamlandırmaya çalışmaktaydı.

Gerçeküstücülük 1920'li yıllarda iki dünya savaşının arasında var olmuş bir akımdır. Bu yüzden dönemin kasveti ve yıkıcılığına bir başkaldırı olarak, gerçeküstü eserlerde mizah önemli bir yer edinmiştir. Nesneler alışık olunan hallerinden farklılaştırılarak algıyı bozan sürprizli durumlarda sunulmuştur.

1925-1930 yılları arasında gerçeküstü akımın yaratıcılarından olan ressam Salvador Dali ve kuramcı Andre Breton ile ilişki halinde olan Rene Magritte, her ne kadar gerçeküstücülüğün temel konularını dert edinmemiş olsa da metafizik konuları ele aldığı çalışmaları olmuştur. Magritte bilinçdışı yaratılmış imgeler yerine mantığın dâhil olduğu bir üslup kullanmıştır.

Magritte, kullandığı nesnelere kendi mantığı dâhilinde yeni anlamlar yüklemiştir. Nesneler Magritte'in bilincinden dışarı çıktığında artık toplumun içerisindeki kimliğinde bulunmamaktadır. Nesneler birbirleri ile olan ilişkisinde alışık olunan boyutunda, ağırlığında ve konumunda bulunmamaktadır.

Magritte nesneleri yeniden anlamlandırma işleminde hayvan imgesini de kullanmıştır. Hayvanı, bazen görüntüsünü çağrıştıran bir nesneye, bazen de bir gizem yaratarak bambaşka bir nesneye başkalaştırıp yeniden anlamlandırmıştır.

Resim 26: Rene Magritte, 'Collective Invention', TÜYB, 1934

Rene Magritte "Collective Invention" isimli resminde (Resim 26) alışılmış bir imgeyi tekrar yorumlayarak bir tezat yaratmaktadır. Mitolojide "Sirenler", alışıldık biçimde kadın bedeni ve balık kuyruğundan oluşmuş figürlerdir. Sirenler güzel sesleriyle denizcileri cezp ederek kendilerine çekerek ölümlerine sebep olmaktadır.

Her ne kadar alt kısımları balık şeklinde de olsa, sirenler estetik bir görüntüye sahiptirler. Magritte zaten başkalaşmış bir figür olan sirenleri tekrar başkalaştırarak hem fiziki görüntüsünü hem de toplumsal kimliğini değiştirmiştir. Figür tam tersi bir birleşimle yaratıldığında eski çekiciliğini kaybetmektedir. Üst kısımda kadın bedeninin kullanılmaması figüre deniz kenarına vurmuş cansız bir balık görüntüsü vermektedir.

Resim 27: Rene Magritte, "Companions of Fear", TUYB, 1942

Adı "Korku Sahabeleri" olarak Türkçeye çevrilebilecek olan resimde, geceleri aktif bir kuş olan baykuş topraktan bir bitki gibi büyümüş olarak resmedilmiştir. Baykuşlar bitkiye doğru başkalaşmıştır. Birçok inanışta korkuyu sembolize eden baykuşlar, bir tepenin üstünde anıt gibi resmedilmiştir.

3.1.b. Thomas Grünfeld

1956 doğumlu Alman sanatçı Thomas Grünfeld'de hayvan başkalaşımını konu edindiği çalışmalar yapmıştır. Alman kültürünün mitolojik yarattığı olan, çeşitli hayvanların boynuz, kanat gibi parçalarının bir araya gelmesiyle oluşmuş "Wolpertinger" isimli kurgusal yaratığın referans alındığı izlenimi uyandıran hayvanlar yaratmıştır. Wolpertinger çoğunlukla bir tavşana boynuz, kanat ve sivri köpek dişleri eklenmiş şekilde tasvir edilmektedir.

Resim 28: Orijinali Albert Dürer'e ait olan resme "Wolpertinger" uyarlaması

Çalışmalar, farklı hayvanların ayırt edici uzuvlarının bir araya getirilmesi ile yeni bir hayvan yaratım tekniği olan "Misfit" şeklindedir. Grünfeld'in misfitleri hayvanın gerçek olduğuna inandıracak kadar kusursuzdur. Eklektik yapıdaki yaratıkların inandırıcı birleşimi, eserleri tanımlarken hayali ve gerçek kelimeleri arasında çelişkiye düşmemize neden olmaktadır.

Resim 29: Thomas Grünfeld, "Dog/Rooster", Taksidermi, 1998

Thomas Grünfeld' in çalışmaları, geliştirilen teknikler ile imkân sağlanan genetik müdahalelerin ne noktalara geldiğini ve gelebileceğini abartarak gösteren görüntüler gibidirler. Genetik çalışmaların ulaştığı son noktada, doğa anaya müdahale etmenin sonuçlarını Grünfeld' in çalışmalarında görebilmekteyiz.

Resim 30: Thomas Grünfeld, "Cow", Taksidermi, 1997

3.1.c. Ali Teoman Germaner

1934 doğumlu sanatçı, sanat hayatının önemli bir kısmında mitolojik hikâyelerden esinlendiği hayvan figürleri yaratmıştır. Heykellerini ahşap, bronz pişmiş toprak gibi malzemelerden üreten sanatçının resim, gravür ve desen çalışmaları da bulunmaktadır. Germaner içinde bulunduğu zamanın kendinde oluşturduğu etkileri mitolojiden alıntılar yaptığı simgeler ile figürleştirmektedir.

“Çalışmalarım genellikle günöme dönük, yarı hiciv, biraz dalga geçen, biraz da işi fazla ciddiye alıp anıtsal görünme çabasındaki işlerdir. Mitolojiden yararlanmam ise belli bir yörenin mitolojisine ait değildir; Uzak Doğu, Uzak Batı, kendi ölkemiz, Orta Doğu mitolojilerinden birtakım elemanları, birtakım öğeleri alıp yeniden gündeme getirmeyi, bunları sözcük gibi kullanmayı amaçlıyorum. Yoksa geçmiş i mitolojiye sığınarak yeniden gündeme getirmek gibi bir derdim yok, ama inanıyorum ki masalsı bir takım öğeler insanların çok daha rahat anlayabilecekleri öğelerdir. Onun için genellikle uzak geçmiş in motiflerini yer yer işime katmayı isterim. Yani ortaya koyduğunuz herhangi bir iş, bir şeyi beyan etmektir, bir nevi söylemdir. Bu söylemin anlaşılır olmasını isterim, o yüzden masalsı bir havaya bürünüyorum. Söylemek istediğim; fakat sözel olarak anlatamayacağım şeyleri, mitolojiden aldığım, almaya çabaladığım ya da gönderme yapmak üzere değiştirerek kullandığım bir gerçektir. Mitolojiyle bağım bundan ibarettir.” (Lebriz Sanal Dergi Söyleşisi)

1968’de dönemin Türkiye’sinin içinde bulunduğu karışık duruma rağmen taşıdığı umudu “Zümrüt-ü Anka” serisi ile ifade etmiştir. Efsanelerde Zümrüt-ü Anka kuşu küllerinden yeniden doğarak ölümsüzlüğü sembolize etmektedir. Serinin temel formu olan Zümrüt-ü Anka kuş olmasına rağmen figürlere at, yılan ve balıklara ait biçimsel özellikler de dâhil olmuştur. Heykellerde hayvanların organik formları geometrik biçimler ile birleştirilip yapı olarak başkalaştırılmaktadır. Deri, pul, tüy gibi biçimler zırha benzeyen organik olmayan formlara dönüştürölmektedir.

Germaner’in “Aloşname” isimli desen serisinde yarattığı figürler ise efsanelerdeki yaratıklara gönderme yapmayan düşsel yaratıklardır. Figürler insan ve hayata çağrışımlar yapmak amacıyla üretilmiştir.

"Germaner'in yapıtlarındaki doğa hayvanlar âleminden esinlenen yaratıklar ya da deniz dibinde yaşayan varlıklarla insan doğasına yönelik kültürel bir yorum içerir; eski zamanlarda bilinmeyen doğal güçlere karşı mücadele eden insanoğlunun o bilinmeyen doğal gücün kendisi olduğunu fark ettikten sonra doğayla kendi doğasıyla mücadelesinde vardığı noktayı sorgular." (Antmen, 2007)

Resim 31: A.T. Germaner, Zümrüt-ü Anka Serisinden, 50x32x28 cm, Bronz, 2007

Resim 32: A.T. Germaner, Zümrüt-ü Serisinden, 36x31x31 cm, Bronz, 2002

Resim 33: A.T. Germaner, Aloşname, 50x70cm, Çini Mürekkebi, 1974

3.1.d. Eduardo Kac

Tezin önceki bölümlerinde örnek verdiğim insan ihtiyaçlarına hizmet eden bilimsel ve teknolojik çalışmalar, yakın zamanda sanat yapma aracı olarak da kullanılmaya başlamıştır. “Biyolojik Sanat”, “Transgenetik Sanat” gibi isimler ile adlandırılan akım, canlı organizmaları sanat nesnesi haline getirmektedir. Bu akımın öncüsü 1962 Brezilya doğumlu sanatçı Eduardo Kac olarak bilinmektedir. Sanat hayatının ilk yıllarında medya araçlarını kullanana Kac, ilerleyen zamanlarda genetik çalışmalar yapmıştır. Genetik çalışmalarının ilk yıllarında yardımcı olan genetikçi Louis-Marie Houdebine ile en küçük organizma olan bakterilerin genetik yapısına, denizanasından aldıkları “Yeşil Florasan Proteini”ni ekleyerek UV ışığı altında parlamalarını sağlamıştır. 2000 yılında da “Alba” isimli tavşana aynı genetik müdahaleyi uygulayarak dikkatleri üzerine çekmiştir.

Kac’ın çalışmasının sanatsal ve kültürel nedenlerine tezime bir katkı yapacağını düşünmediğim için yer vermemekteyim. Çalışmayı bir örnek olarak almamın nedeni, hayvanın besin ve bilim nesnesinin yanında artık bir sanat nesnesine de başkalaşması ve hayvanın genetiğine yapılan müdahalenin de bunu desteklemesidir.

Resim 34-35: Edurdo Kac ve Alba ve UV ışığı altında Alba

3.1.e. Kate Clark

New York doğumlu sanatçı doldurulmuş hayvan bedenlerine insan yüzleri ekleyerek başkalaşmış hayvanlar yaratmaktadır. Hayvan bedenlerine kilden insan yüzleri yapmakta daha sonra bu yüzdeleri de hayvanın sahip olduğu karakteristik desenleri bozmadan derisi ile kaplamaktadır. Bu türdeki çalışmalarına 1994 yılında başlamıştır. İlerleyen zaman içerisinde insan ve hayvana ait özellikleri bir araya getirdiği çalışmalarını kusursuz hale getirmiştir.

Resim 36: Kate Clark, "İsimsiz", Deri, köpük, tahta ve kil, 60x39x68 inç, 2011

Sanatçı eserlerinin çıkış noktasının, uzun süreler boyunca hayvanla beraber yaşamış insanın, zamanla şehir hayatına geçişi ile hayvandan ayrılması olduğunu söylemektedir.

Resim 37: Kate Clark ,*"And She Meant It"*,
Deri, köpük ve kil, 26x25x21 inç, 2010

Resim 38: Kate Clark, *"A Small Disturbance"*
Deri, köpük ve kil, 54x56x38 inç, 2008

Şehir hayatı içerisinde hayvana yabancılaşan insan eserler ile ilk karşılaştığında önce heykelde alışkın olduğu insan yüzü ile iletişim kurmakta, daha sonra heykelin bütünü ile de hayvana olan merakı tetiklenmektedir. Sanatçı bir hayvan sever olduğu halde heykellerinde gerçek hayvan derisi kullanmaktadır. Bunu sebebinin eserlerini ürettiği kavram içerisinde, insanlara hayvanların derisinin gözenekli ve yağlı dokusu dâhil olmak üzere bütün özelliklerini aktarabilmek olduğunu söylemektedir.

3.1.f. Patricia Piccinini

1965 Avustralya doğumlu sanatçının, 1997'den beri ürettiği ve ailesi olarak nitelendirdiği insan-hayvan karışımı başkalaşmış yaratıklardan oluşan heykel çalışmaları bulunmaktadır. Sanatçının çalışmalarının temelini insan eliyle üretilmiş bilim ve teknolojinin insan ve hayvanın doğal hayatını nasıl etkileyebileceği oluşturmaktadır. Zamanla gelişen tüketim kültürünü, insanın doğayı algılama biçiminin değişimini ve bu durumlardan duyduğu endişelerini

başkalaşmış hayvan heykelleri üzerinde canlandırarak anlatmaktadır. Sanatçının çalışmaları insan eliyle değiştirilen dünyanın ileride nasıl olabileceğini ifade etmeye çalışan bir ön gösterim gibidir.

Resim 39: Patricia Piccinini, " The Young Family", Silikon, poliüretan ve deri, 80x150x110cm, 2002

Heykellerini yaratırken uyguladığı teknik oldukça gerçekçi bir görüntü sunmaktadır. Heykellerin sergilediği pozisyonlar ve yüzlerindeki mimikler de insana özgüdür. Yaratıkların mimiklerinin insana özgü olması empati kurmanızı kolaylaştırmakta ancak kendi yüzünü bir hayvan üzerinde görmek insanda çarpıcı bir etki bırakmaktadır.

Resim 40-41: Patricia Piccinini, "Surrogate(For the Northern Hairy-Nosed Wombat)",
Silikon, poliüretan ve deri, 180x306x103, 2005

Sanatçı işlerinde sadece teknolojik müdahalelerin sonucunda ileride olabilecekleri göstermekle kalmayıp, yolunda gitmeyen durumlar için kendi dili ile çözüm yolları sunmaktadır. 2004 yılında nesli tükenme tehdidi altında olan ve yaklaşık 70 tane kalan vombatlara dikkat çekmek için sırtında altı tanesini birden büyüterek yardım eden bir yaratık heykeli yapmıştır.

3.1.g. Alexis Diaz

Alexis Diaz Porto Riko'lu Sokak sanatçısıdır. Birçok ülkede yaptığı sokak resimleri ile bu alanda dünya çapında tanınmaktadır. Çalışmalarının çoğunu başkalaşmış hayvan resimleri oluşturmaktadır. Farklı tür hayvanların özelliklerini bir araya gelmesiyle oluşturulan figürlere bazen insan kafatası ve elleri de eklenmektedir. Eller çoğunlukla hayvanlarda kanat yerine kullanılmaktadır.

Resim 42: Alexis Diaz, " Octophant ", 2013

Sanatçının çalışmaları genellikle çok renkli değildir. Figürler tek renklidir ve ayrıntılar ince çizgilerin yoğunluğuna göre oluşturulmaktadır.

Resim 43: Alexis Diaz, Slovakya, 2013

Resim 44: Alexis Diaz, Amerika, 2013

4. BÖLÜM

4.1. KİŞİSEL ÇALIŞMALAR

Tez konum bağlamında yaptığım çalışmalarda, hayvan figürü üzerinden başkalaşım ifadesini tasvir etmeye çalıştım. Tasvirleri, yazılı ve görsel kaynaklardan edindiğim bilgilerin zihnimde oluşturduğu düşüncelerin bazen direkt, bazense grotesk ve abartılı olarak yüzeye aktarımı ile oluşturdum. Burada kullandığım başkalaşım kelimesi öncelikle fiziksel değil anlamsal bir eylemi ifade etmektedir. Fiziksel değişim de, bu anlamsal değişimi desteklemekte ve görünür kılmaktadır.

Hayvan, günümüze kalıntılarını bırakabilmiş ilk insandan itibaren anlaşılıyor ki, dünya üzerinde beraber yaşadığımız bir canlı olmamıştır. İlkel insan için tanrı, günümüz insanı için ise ihtiyaçlarını karşılayan nesne olmuştur. Tez çalışmamda bu iki nokta arasında gidip gelmiş ve eserlerde de bu başkalaşım göz önüne çıkartılmaya çalışılmıştır.

Görsel anlatım yeteneğinin insanda ilkel çağlardan beri var olduğu görülmektedir. İnsan, çağlardan beri bulunduğu nesnel dünyadan duyu organları ile elde ettiği bilgileri, düşünsel dünyasında yorumlayarak imgeler yaratmış ve bu imgeleri yüzeylere boyamıştır. İlkel insanın kullandığı imgelerin arasında en sık rastlanılan da hayvan figürleri olmuştur. İnsan, tanrısallaştırdığı hayvanları olduğu gibi algılamamış, düş dünyasında başkalaştırmıştır. Tez çalışmam sırasında farklı toplumların kültürlerinde bulunan birçok başkalaşmış hayvan figürü ile karşılaştım ve bunların bilinen birkaçını örnek olarak kullandım. Tez bağlamındaki bazı çalışmalarımda da bu figürlere göndermelerde bulundum.

Başkalaşım, 20. yüzyıl sanatında ve özellikle Gerçeküstücülük akımında yer almıştır. Gerçeküstücü sanatçılar hayvan figürünü de başkalaştıran ve kullanmışlardır. Ancak gerçeküstücülükte hayvanın başkalaşımı, yaratılan sanat dilinin ifadesini güçlendirmek amacı ile kullanılmıştır. O dönemde sanatçıların yarattıkları hayvan imgelerini incelediğimde, şekil olarak benim çalışmalarım ile benzerlik gösterse de anlam olarak aynı benzerlikte olduğunu düşünmemekteyim. Gerçeküstücülük akımı içerisinde yaratılan hayvanların imge-simgе çelişkisi ve farklılığı yaratmak için yapıldığını, bunun hayvanın içinde bulunduğu duruma dikkat çekmek gibi bir kaygının olmadığını görmekteyim. Bunun nedeninin dönem içerisinde hayvan üzerinde bilimsel ve teknolojik müdahalelerin henüz şimdiki kadar sık olmadığı veya sanatçı tarafından fark edilmediğini düşünmekteyim. Bu yüzden çalışmalarımı yarattığım düşünce ile benzer düşüncelere sahip sanatçılara 20. yüzyılın ikinci yarısı içerisinde rastlamaktayım.

İçinde bulunduğumuz çağa gelirken insan nüfusunun hızla artması maddi ve manevi ihtiyaçlarının da paralel şekilde artmasına neden olmuştur. İnsan bu ihtiyaçlarının teminini, geliştirdiği bilim ve teknolojiyi kullanarak sağlamaya çalışmıştır. Bilim ve teknolojiye fazlasıyla bağımlı hale gelmek insanı doğadan koparmış, doğa ile uyumlu yaşantısını başkalaştırmıştır. İnsanın geçirdiği başkalaşım doğaya, hayvana ve kendisine olan teamüllerinin de değiştirmiştir. Bu noktada insanın bakış açısındaki değişikliği gösterebilmek için hayvan figürü seçilmiştir. Hayvan figürü, aktarmak istediğim örnekleri, şu anki gerçekliğin referansı ile geçmiş ve gelecekte alıntılar yaparak meydana getirmeme geniş bir çerçevede imkân sağlamıştır.

Uygulamalarım, çoğunlukla tez araştırmalarım sırasında kaynaklardan edindiğim bilgiler üzerinden yarattığım senaryoların eskizlerinden oluşmaktadır. Bu eskizler, resimlerin oluşum sürecinde çok fazla değişime uğramamaktadır. Figür ve figürlerin ön planda olduğu resimlerim kendi gözlemlerim sonucunda oluşan düşüncelerimi bazen direkt bazen esprili şekilde gösteren alegorilerdir. Resmetmeye çalıştığım senaryolar gerçekte karamsar bir ifadeye sahip olsa da

resimlerim yapı, biçim ve renk olarak bu karamsarlığı yansıtmamaktadır. Bunun nedeni resim yapmanın beni eğlendiren bir eylem olmasıdır. Bu durum, resimlerimin illüstratif formlar ve canlı renkler ile oluşmasına sebep olmaktadır. Eserlerimin karamsar içerik ve eğlenceli görüntü bileşimi ile oluşması, her ne kadar kendime ait hissetmemem de klişe olan “güldürürken düşündürmek” ifadesini aklıma getirmektedir.

Tez konum ile ilgili çalışmalarım bütünüyle yüzey üzerine boya ile yapılmıştır. Bu yöntem, malzemelerdeki farklılıklara rağmen ilkel insanın eserleri ile benzer olduğunu düşündürmüştür. Onun bulunduğu ortamdan algıladıklarını yorumlaması ve yüzey üzerinde imgeler yaratması, benim de aynı şekilde çalışmam ile ilişkili olmuş ve teşvik etmiştir.

Eserlerimde kullandığım malzemeler de konuların aktarımı sırasında tespit ettiğim noktalara göre sınıflandırılmıştır. Resimlerim için yüzey olarak tuval, karton ve mukavva kullanılmıştır. Karton ve mukavva konu ile ilgili resimlerimi yapmaya başladığımda yarattığım başkalaşmış hayvan figürlerini desteklemek için kullanılmıştır. Yarattığım figürler insan için üretilen ürünlerin tasvirleridir ve ürünler genellikle karton ve mukavva kutuların içinde paketlenir ve taşınır. Bu duruma gönderme olarak bazı resimlerim karton ve mukavva üzerine yapılmıştır.

Resimlerde anlatılan konunun içeriğine göre kullanılan boyalar da farklılıklar göstermektedir. Yüzey üzerinde doğallığın ve gerçekliğin belirtildiği kısım ve figürler insan elinden çıkmışlığın belli edildiği şekilde akrilik ve pastel boyalar kullanılmıştır. Yapay ve sonradan eklenmiş olarak tasvir edilmek istenen kısım ve figürlerde ise şablon tekniği ile spreay boya kullanılmıştır. Spreay boya ile şablon tekniği fırça izlerinin arasından daha temiz ve steril görüntüsü ile ayrıldığı için tercih edilmiştir.

Resim 45: Emrah Sezer, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 100x130 cm, 2013

Resim 45, tezin önceki bölümünde de bahsettiğim KFC firması ile ilgili haberdan esinlenerek yapılmıştır. Resimde tavuk hayvanını işleyerek et elde ediminde maliyetten tasarruf yapabilmek için üretildiği iddia edilen tüysüz tavuklar ön plandadır. Resim için görselleri incelerken ve resmin yapımı sırasında bu tüysüz tavuklar insanlarda çoğunlukla iğrenme duygusu uyandırmıştır. Zaten pek çok hayvan üretim çiftliğinde, insanı rahatsız eden görüntüler mevcuttur ama bunlar toplumdan gizlenmektedir. Resim, şu anda rahatsız eden görüntünün ileride nasıl karşımıza çıkabileceğini tasvir edecek şekilde planlanmıştır. Resim bir restoranın vitrini veya reklam afişi olabilir. İki çıplak tavuk benim bazı resimlerimde insan müdahalelerini abartmak için kullandığım ve "kombo" olarak isimlendirdiğim şekilde yapışık haldedir. Kombo, kombinasyonun kısaltmasıdır ve iki veya daha fazla nesnenin birleşmesi ile oluşan nesneyi ifade etmektedir. Tavuklar yapaylıkları vurgulanmak için spreyl boya ve şablon tekniği ile yapılmıştır. Tavukların altında ancak yüzeyde üzerine çıkmış olan ateş restoran görüntüsünü desteklemek için yapılmıştır. Yazı ile birlikte kullanılan ateş ve

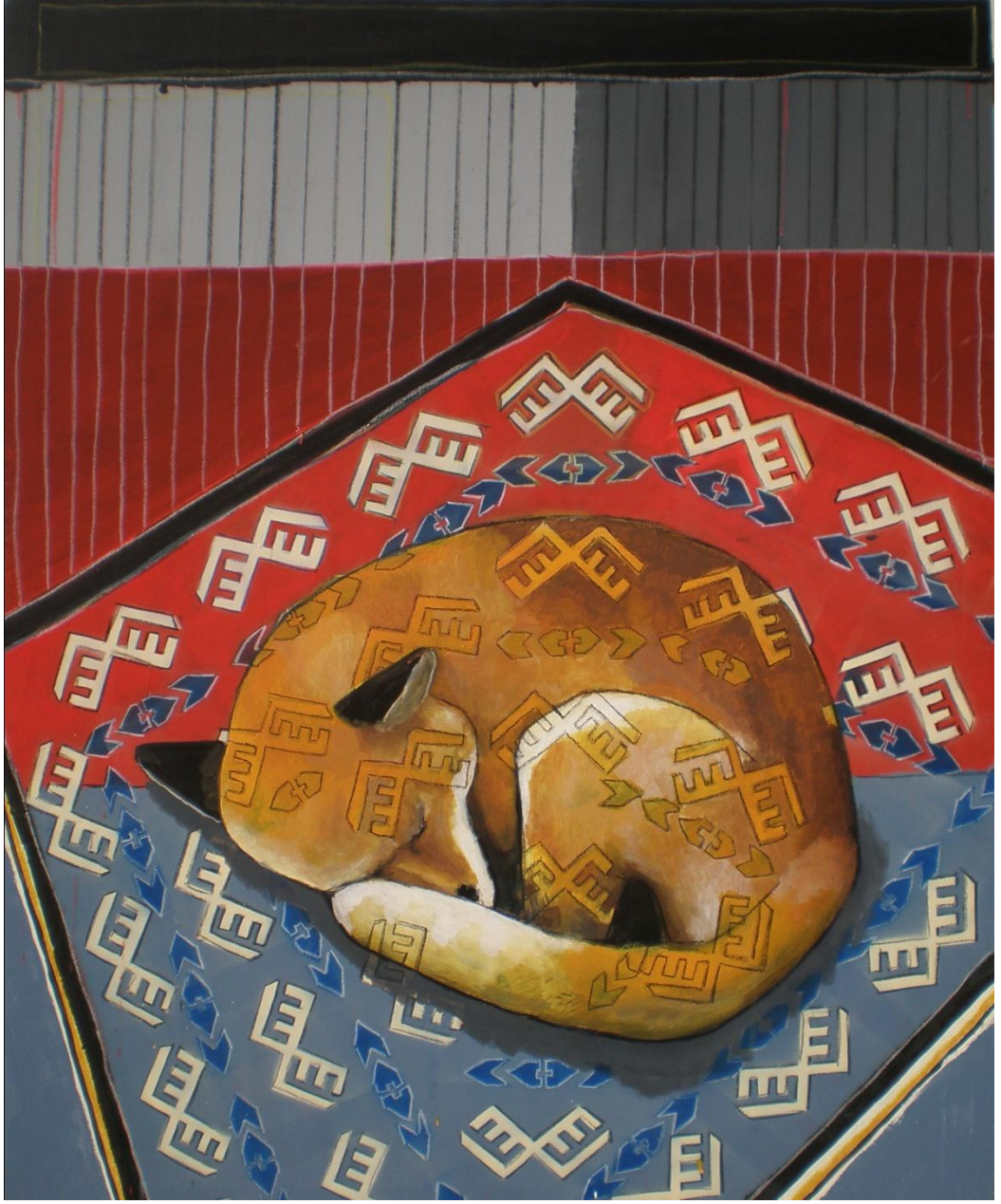
tavuklar ile görüntü, ülkemizde sıkça rastlayabileceğimiz "piliç çevirme" restoranı imajına tasvir edilmeye çalışılmıştır. Resmin boşluklarını kaplayan tel örgü deseni de hem açık koyu ilişkisi ile resimdeki diğer elemanların sınırlarını belirginleştirip hem de hayvanların özgürlüklerini sınırlayan kafeslere gönderme yapmaktadır.

Resim 46: Emrah Sezer, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 100x120 cm, 2013

Resim 46'da Resim 45 ile benzer bir düşünce ile yapılmıştır. Yabani ve evcil domuz birbirine yapışık şekilde resmedilmiştir. Domuzlarda Müslüman toplumlar haricindeki insanlar için en önemli et kaynağıdır ve onlar da sinai çiftliklerde üretilmektedir. Ayrıca evcil domuzlar yabani domuzlara insan tarafında yapılan müdahaleler ile bu pembe tüysüz görüntüsü almıştır. Evcil domuzlar yaban hayata bırakıldığında bir süre sonra insan müdahalesinin izlerini yok ederek

fiziksel değişim ile tekrar yabancı görüntüsünü almaktadır. Resimde bir arada olan evcil ve yabancı domuz bir ürün olarak sergilenmektedir. Tuval üzerindeki düzenleme figürü tanıtmaya veya pazarlamaya çalışan bir televizyon reklamı veya marketteki bir afiş gibidir. Figürün arkasından çıkan geometrik şekiller reklam ve afişlerdeki efektlere benzemektedir. Resmin altında "Super Kombo" ifadesi bulunmaktadır. "Süper" ifadesi günümüzde tüketim toplumuna hitaben bir nesnenin özelliklerinin normalinden üstün olduğunu belirtmek için kullanılmaktadır. Yaptığım çalışma bir tanıtım görüntüsü olarak tasarlanmış, bu ifade de resmin anlatımını desteklemek için kullanılmıştır. Ancak yazı tuval sınırlarından dışarı taşırılmıştır. Bunun nedeni yazının ilk önce resmin yapısına eşlik eden bir desen olarak algılanması ve sonrasında eksik kısımların izleyici tarafından tamamlanmasının istenmesidir. Yüzeyi kaplayan renkler yüzeyde konumlandığı hiyerarşie göre açılmakta ve canlılaşımaktadır. Bu yüzden resimde ön planda olmasını istediğim figür daha açık ve canlı renklere sahiptir. Renkler geriye doğru gidildikçe koyulaşmakta ve matlaşmaktadır.

Resim 47: Emrah Sezer, İsimli, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 130x100cm, 2013

Doğadaki hayvanların kürkleri, tüyleri ve üzerindeki desenleri yaşadıkları ortama göre şekillenmektedir. Sahip oldukları renkler ve desenlerin bulundukları bölgenin doğasına ve dokusuna uyumlu olması, hayvanın avlanma ve saklanma eylemlerinde yardımcı olmaktadır. Hatta bazı hayvanlar yaşadığı bölgenin mevsimsel değişikliklerine göre tüylerini değiştirerek doğa ile uyumluluğunu devam ettirmeye çalışır. Hayvanların doğada gizlenebilmesi en önemli hayatta

kalma stratejilerinden biridir. Resim 47’de bu düşünceden ortaya çıkmıştır. Yabani bir hayvan olan tilki sıklıkla halı ve kilimlerde rastladığımız desenlerin bulunduğu bir yüzeyde yatmaktadır. Tilki, belki evcilleştirilmek üzere alıkonulduğu için belki de doğal bir ortam bulamadığı için bu yüzey üzerindedir. Tilkinin üzerinde doğada olduğu gibi bulunduğu ortamın desenleri belirmiştir. Gerçekte bu desenlerin oluşum süresini düşündüğümüzde tilkinin uzun zamandır bu ortamda olduğu anlaşılabılır. Resmin yapımında tilki ve üzerinde yattığı yüzey için akrilik boya, desenler için ise spreay boya ve şablon tekniği kullanılmıştır. Bu şekildeki boya tercihi tilkinin doğal ancak üzerindeki desenlerin yapay oluşuyla ilişkilendirilmiştir. Tilki figürü resmin yüzeyinde alt kısımda konumlandırılmıştır. Figürün üzerinde bulunan kırmızı bölüm zemin, iki tonlu gri parça ilerde kesişen iki duvar ve siyah kısımda tavanı oluşturmaktadır. Bu renk kısımları tilkinin içinde yattığı boş bir odayı meydana getirmektedir.

Resim 48: Emrah Sezer, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 100x80 cm, 2014

Resim 48'in temel figürü koç imgesidir. Koç insan hayatı için kutsal bir değere sahiptir. Çünkü İslam inancında koçun kurban edilecek insanın yerine gönderildiğine inanılmaktadır. Bu inanç içerisinde ilkel insana ait davranış modern insan tarafından da devam ettirilmektedir. Bu durumdan kendini sakınmak için resimde koç bitkiler arasına gizlenmiş şekildedir ve üzerinde gizlenmesine yardımcı olacak askeri kamuflaj desenleri bulunmaktadır. Koç figürü ve bitkiler akrilik ve pastel boya ile yapılmış, yapay olarak eklendiği

belirtilmeye çalışılan kamuflaj desenleri spreylere boyalar ve şablon tekniği ile yapılmıştır. Figürün içine gizlendiği bitkiler farklı fiziksel şekillere ve renklere sahiptir. Bu bitki çeşitliliğinin bol olduğu bir ormanı temsil etmektedir. Yani figür şehirden uzak bir bölge bulunmaktadır. Bölgenin kimliğinin tespit edilebileceği izler resimde bulunmamaktadır. Resimdeki derinlik sınırlıdır. Sadece figürün bir yığın içerisinde olması istemiş, bu da nesnelerdeki ön-arka, açık koyu ilişkileri ile sağlanmaya çalışılmıştır. Resmin alt kısmında figürün ayaklarının görünmektedir. Bunu iki nedeni bulunmaktadır. İlki resmin yapısı içerisinde bir renk dengesi oluşmasıdır. İkincisi ise resmin senaryosuna göre figürün bitkilerle bütünleşik olmadığını, daha sonra aralarına girdiğini göstermektir.

Resim 49: Emrah Sezer, İsimli, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 80x100 cm, 2014

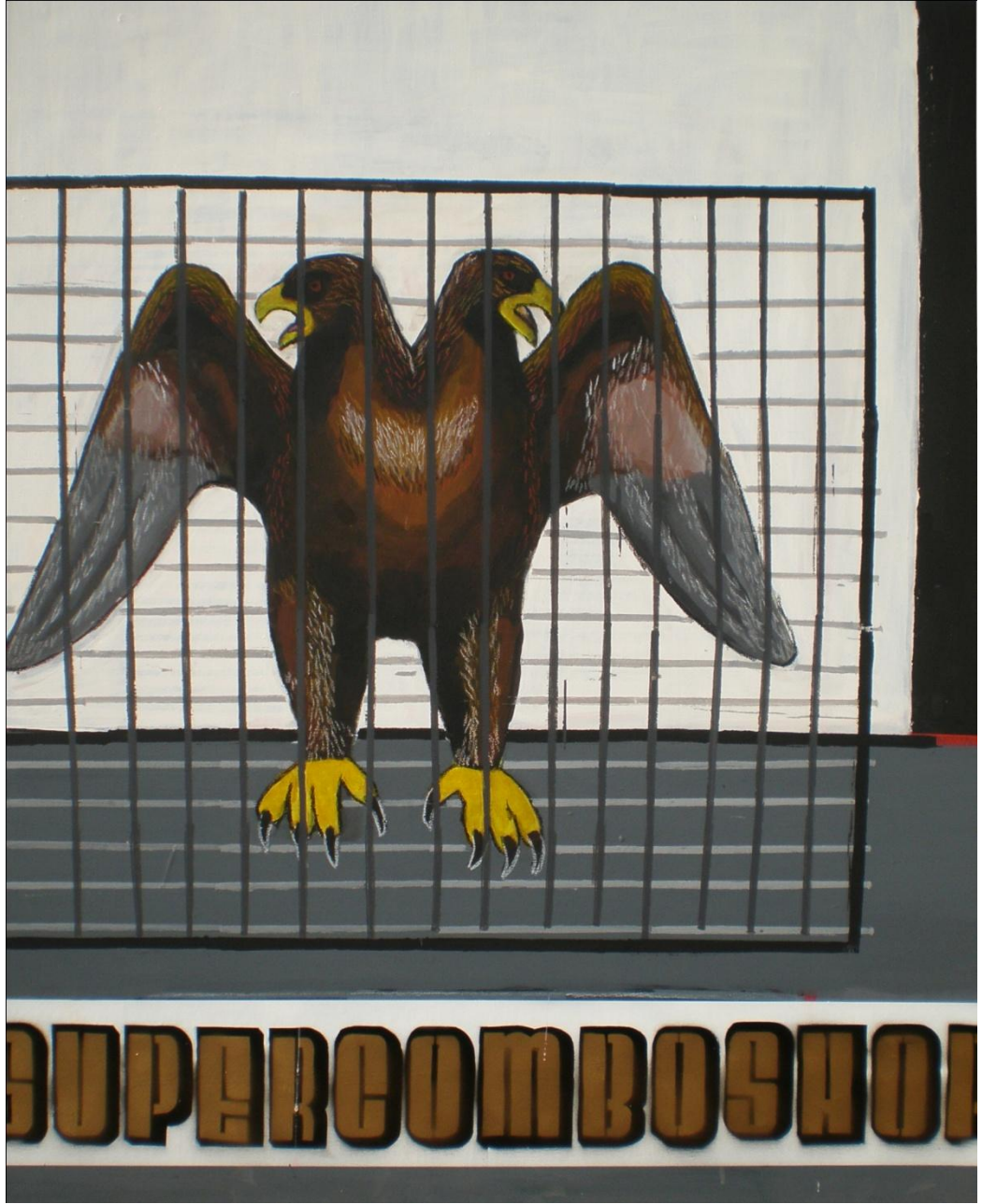
Resim 49 bir “Wolpertinger” uyarlamasıdır. Wolpertinger Alman kültürü içerisinde, Alpler’de yaşadığına inanılan ve şaka için üretilmiş bir yaratıktır. Ancak burada, ilerleyen genetik çalışmalar sayesinde gerçek olabilecek bir yaratık görülmektedir. Wolpertinger’in yaşam alanının orman olmasına tezat olarak yaratılmış beton bir kafesi temsilen gri bir yüzey üzerine resmedilmiştir. Figürün üzerinde bulunduğu yüzey iki bölümden oluşmuştur. Açık gri renkte olan kısımdaki örgü tel deseni ve daha koyu bölümde silik olarak bulunan radyasyon sembolleri ile bir laboratuvar ortamına gönderme yapılmıştır. Resimde figürün tek başlılığını sergilemek ve dikkati figüre yoğunlaştırmak için başka öğeler kullanılmamıştır. Figür orijinalinde tavşandır ve doğal olan kısımları akrilik ve pastel boya ile yapay ve sonradan eklenerek tavşanı başkalaştıran dişleri, boynuzları ve kanatları şablon ve spreyl boya ile yapılmıştır.

Resim 50: Emrah Sezer, İsimsiz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 100x80 cm, 2014

Resim 50'de kadının kucağında yatan bir kaplan resmedilmiştir. Kaplan fiziksel yapısından anlaşılacağı gibi yavru değil yetişkindir ancak kadının kucağına sığabilecek boyuttadır. Kadının ellerinin kaplanı tutabilir şekilde olması, kaplanın boyutunun küçüklüğünü desteklemektedir. Binlerce yıllık ilişkimizin olduğu köpeğe uygulanan genetik değiştirmelerin yabani bir hayvan olan kaplana da

uygulanabileceği ve onu bir ev hayvanına dönüştürebileceği anlatılmak istenmiştir. Kaplanı tutan kişinin kimliğini belli edecek öğeler resmedilmemiştir, çünkü bunun bir önemi yoktur. Hayvana sahip olan kadının kaplana doğal ortamından sunabildiği tek şey üzerinde belli belirsiz görülen bitki desenleridir. Resimde insan figürü akrilik ve pastel boya ile kaplan da spreyc boya ile yapılmıştır.

Resim 51: Emrah Sezer, İsimsiz, TÜKT, 100x80cm, 2014

Mitolojik hayvan karakterleri, insanın hayranlık, korku gibi duygularının ifadesi olarak ortaya çıkmışlardır. Yaratılan karakterler, zamanın insanın hayal gücünün yansıması gibidir. Ancak zamanla insan zekasının değişmesi ile algısı da değişmiştir. Resim 51, bu algı dönüşümünü ifade etmeyi amaçlamaktadır. Resimde, kutsal bir sembol olan çift başlı kartal figürü görülmektedir. Ancak,

figür bir kafesi temsil eden dikey ve yatay çizgiler arasında bulunmaktadır. Kafes görüntüsü, resmin altında bulunan "SUPERCOMBOSHOP" yazısı ile figürü eski kutsallığından uzak bir teşhir nesnesi haline getirmektedir.

Resim 52: Emrah Sezer, "İsimsiz", TÜKT, 80x100cm, 2014

Resim 53: Emrah Sezer, İsimsiz, Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 100x70 cm, 2011

Resim 53 mukavva üzerine yapılmıştır. Yüzey olarak kullanılan malzemenin üzerindeki figür ile ilişkisi bulunmaktadır. Figür, birbirine yapışık halde horoz ve hindiden oluşmaktadır. Hayvanların bacak ve kanat gibi kendi ihtiyaçlarını karşılayabildikleri uzuvları yoktur. Bunun nedeni hayvanın sadece insanın et ihtiyacını karşılayacak şekilde başkalaştırılmasıdır. Ayrıca horozun erkek, hindinin dişi olması ile bir hayvan üzerinde genetik çeşitlendirme imkânı gösterilmek istenmiştir. Yüzey üzerinde “süper market” ve “SÜPER KOMBO” yazıları bulunmaktadır. Figürün arkasında karelerden oluşan bir alan bulunmaktadır. Bu alan marketlerdeki raf sistemlerinin minimal görüntüsüdür. Ayrıca bu alan figürü yüzeyden ayırıp ön plana çıkarmaktadır.

Resim 54: Emrah Sezer, İsimli, Mukavva Üzerine Karışık Teknik,

140x100 cm, 2011

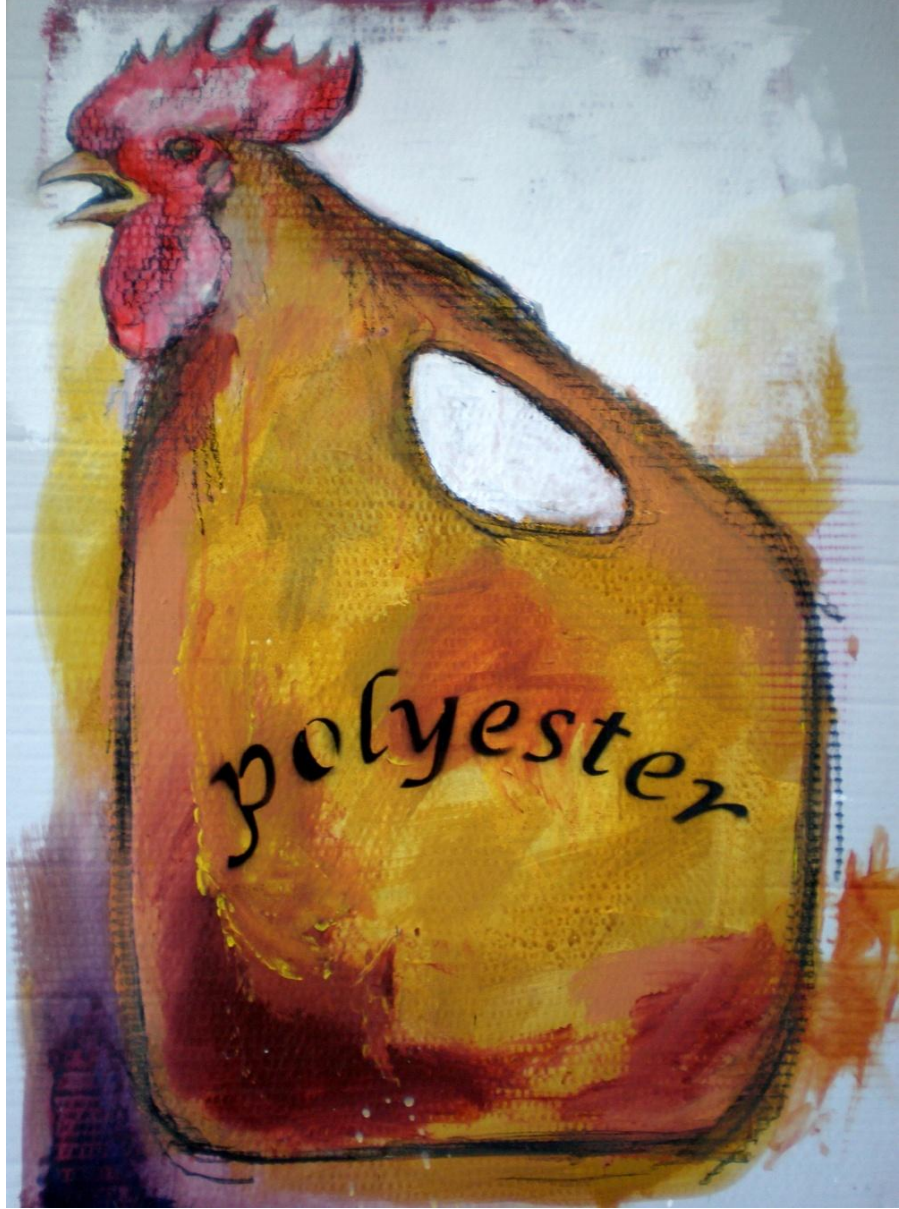
Resim 54’de başının üzerinde geyik boynuzları tutan bir goril resmedilmiştir. Figürün primat olarak seçilmesinin nedeni insan ile genetik yakınlığının olması değil, istenilen hareketi gerçekleştirebilecek uzuvlara sahip olmasıdır. Resmin alt kısmında “THE DEER painting” yazmaktadır. Yüzey üzerinde bütün olarak bir geyik göremesek de, figürdeki boynuzlar ve yüzeyde bulunan görselin bir geyik resmi olduğunu ifade eden yazı ile goril olan figür başkalaştırmaya çalışılmıştır. Bu resim tezimde anlatmaya çalıştığım konulardan yola çıkarak yaptığım ilk resimlerdendir. Konuyu ifade ve tasvir edebilme yollarını aradığım eserlerden biridir. Bu nedenle figür ve yazı dışında yüzey üzerinde biçim ve renk olarak resmi destekleyici öğeler bulunmamaktadır.

Resim 55: Emrah Sezer, İsimsiz, TÜKT, 120x100cm, 2011

Resim 56: Emrah Sezer, İsimsiz, Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 100x70cm, 2011

Resim 57: Emrah Sezer, İsimsiz, Karton Üzerine Karışık Teknik,

100x70cm, 2011

Resim 58: Emrah Sezer, İsimli, Kağıt Üzerine Rapido Kalem ve Markör, 15x20cm, 2014.

Resim 59: Emrah Sezer, İsimsiz, Kağıt Üzerine Rapido Kalem ve Markör, 18x20cm, 2014.

Resim 60: Emrah Sezer, İsimsiz, Dekota Baskı, 50*55cm, 2014.

SONUÇ

Bu tez çalışması kapsamında insanın hayvan ile olan ilişkisi, hayvana olan ilk temasından itibaren günümüze kadar beslenme, eğlenme ve inanç gibi başlıklar altında incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda tezin ve çalışmaların temel konusunu oluşturan “başkalaşım” ifadesini zenginleştirecek ve şekillendirecek kaynaklar elde edilmiştir.

Kaynak araştırmaları ile elde ettiklerim sonucunda zihnimde oluşan düşünceler ve öngörüler yüzey üzerine aktarılmış ve çalışma kapsamındaki uygulamalar ortaya çıkmıştır. Çalışma süreci ilerledikçe yüzey üzerine boya ile yapılan ve tek olan çalışmalar, düşüncelerimin aktarılması ve yayılması bakımından yeterli gelmemiş ve dekota baskı uygulamaları yapılmıştır. Baskı tekniği düşüncelerimi aktardığım uygulamalarımın görünürlünü arttırdığı için uygun bir yöntem olmuştur.

Sanat tarihi içerisinde konuyla benzer içeriğe sahip sanatçılar seçilmiş ve incelenmiştir. Bu noktada, benzer düşüncelere sahip sanatçıların çoğunlukla üç boyutlu çalışmalar yaptığı görülmüştür. Bu da, üç boyutlu çalışmaların konuyu aktarıma uygun olduğunu göstermiş ve üç boyutlu uygulamalar yapmak için teşvik etmiştir.

Sonuç olarak tez süreci, tez çalışmasından önce sadece başkalaşmış hayvan figürleri çevresinde ilerleyen işlerimin içeriğini zenginleştirmiş ve ileriki çalışmalarım için kaynak elde etmemi sağlamıştır. Ayrıca benzer konuyu farklı tekniklerle aktaran sanatçıları incelemek, farklı bakış açılarıyla konuyu ele almama katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- ANTMEN, A. (2007). *Zamanların Belleği: Ali Teoman Germaner'in Yaşamı ve Sanatı*, İstanbul: İş Bankası Kültür yayınları.
- ARMUTAK, A. (2008). *Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi,
- BALDICK, J. (2011). *Hayvan ve Şaman* (N.Şahin, Çev.). İstanbul: Hil Yayın,
- BAUDRILLARD, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon* (O.Adanır, Çev). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- CYRULNIK, B., DIGARD, J., MATIGNON, K.L., PICQ, P. (2012). *Hayvanların En Güzel Tarihi* (B. Onaran, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ERHAT, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- FOER, J.S. (2012). *Hayvan Yemek* (G.Karcı, Çev.). İstanbul: Siren Yayınları.
- KOCABIYIK, E. (2009). *Dolaylı Hayvan*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- LEAKEY, R. (2006). *İnsanın Kökeni* (S.Gül, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- SINGER, P. (2005). *Hayvan Özgürleşmesi* (H.Doğan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ZOROĞLU, U. (2010). *Hitit Sanatında Sfenks*. (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

İnternet Kaynağı

ERTEN, Ö. Lebriz *Sanal Dergi Ali Teoman Germaner Söyleşisi*. Erişim: Nisan 2014.

<http://lebriz.com/pages/artist.aspx?section=555&lang=TR&artistID=619&periodID=&pageNo=0&exhID=0>

Ek Kaynakça

ARISTOTELES (2011). *Hayvanların Hareketleri Üzerine* (F.Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

DEGRAZIA, D. (2006). *Hayvan Hakları* (H.Gür, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi yayınları.

DE WAAL, F. (2008). *İçimizdeki Maymun Biz Neden Biziz?* (A.Biçen, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.

ERSİZ, H. (2005). *20. Yüzyıl Heykel Sanatında Hibridlerin (Kompoze Yaratıkların) Dönem ve Üslup Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Eser Metni). Mimar Sinan Güzel sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

FRANCIONE, G. L. (2008) *Hayvan Haklarına Giriş Çocuğunuz mu Köpeğiniz mi?* (R.Akman-E.Gen, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

İŞPİROĞLU, N. (2011). *Sanatçı Gözüyle Köpek*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

KAFKA, F. (2011). *Dönüşüm* (M.K.Utku, Çev.). İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.

KAFKA, F. (2012). *Hayvan Öyküleri* (Y.Majisküs Çev.). İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.

LEPPERT, R. (2009). *Sanatta Anlamların Görüntüsü* (İ.Türkmen Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ORWELL, G. *Hayvan Çiftliği* (C.Üster, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.